

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXIX рік видання. № 312, червень, 2020

Трійця,
Богдан Ясинський

*І ружому навчається,
Щ свого не цурайтесь...*

М. Шевчук

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Корнелій Ірод,
Іван Кідешук, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Микола Корсюк,
Михайло Михайлюк, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія
Redactia:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Гідний син видатних батьків*
- ❖ *Наукові проекти професора Івана Ребошапки – аспекти подальшого розвитку української фольклористики*
- ❖ **Вітаємо ювілярів:**
 - До 75-річчя Івана Кідешука*
 - Особистість людини, педагога, письменника
 - Літератор, який сприймає Шевченка душею
 - До 55-річчя Михайла Гафії Трайсти*
 - Надійний утверджувач українсько-румунського культурного «діалогу»
 - Одухотворений Верхньою Роною
 - «Я навіть не помітив, як став письменником...» (Інтерв'ю)
- ❖ *«Думи мої, думи мої,/ Ви мої єдині...» (II)*
- ❖ *Інформаційний потенціал літературно-художніх антропонімів у творах Михайла Михайлюка*
- ❖ *Українська романістика Румунії: Трилогія Корнелія Ірода «Свято»*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (L VIII)*
- ❖ *Свято. IV Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *Утеча з реалії (Уривок з новели)*
- ❖ *Із сучасної румунської прози: Дан Клаудіу Тенесеску «Шлях мавок»*
- ❖ *Народно-християнські свята українців Добруджі: Свята неділя – Трійця*

Гідний син видатних батьків

~~~До 130-ліття від дня народження Петра Франка~~~

У Румунії видатний класик української літератури Іван Франко відомий у різній мірі: пересічні читачі-румуні художньої літератури мають деяке враження про нього, українськомовні – трохи більше знають його, учні початкової й неповносередньої школи, які вивчають українську мову, ознайомлюються з його творами, тематика яких відповідає шкільній програмі, у програмі з літератури Сігетського українського ліцею викладанню Франка, у порівнянні з рештою материкових письменників, відведено найбільше число годин (біля двадцяти), а на українських відділеннях університетів Бухареста, Клужу-Напоки та Сучави його творчість викладається на значно вищому, ніж ліцейський, рівні, і то – у світлі нових дослідницьких кутів зору. У минулому на бухарестському українському відділенні викладався спецкурс по Франку. З нагоди 150-річчя від дня народження Івана Франка на Бухарестському факультеті іноземних мов та літератур був проведений ювілейний міжнародний конгрес за участю бухарестських університетських викладачів та студентів, літературознавців, редакцій публікацій Союзу українців Румунії, літераторів-румунів та перекладачів, а також професорів Львівського національного університету імені Івана Франка та Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Представлені наукові доповіді та дискусії, в оригіналі й у перекладах, були видані окремим томом, якого тодішній ректор Бухарестського університету філолог-французькознавець Іон Пинзару зачислив до здобутків керованого ним вузу.

Для широкого читачького українськомовного загалу роками тому в колекції «Мала бібліотека» Бухарестського видавництва «Критеріон» почергово появилось кілька добірок франківських творів. А для румунських читачів прозові твори Франка почали виходити після Другої світової війни. Згодом почали появлятися й Франкові поезії в румунських перекладах. Цьому жанрові франківської творчості надали уваги нині вже покійні Стеліан Ґруя, а зокрема Іон Ковач, який почергово друкував переклади з Франка у сурівській газеті «Curierul ucraïnean», а потім видав окремі добірки перекладів поезій та поем Івана Франка. Переклади казок Івана Франка у збірці «Коли ще звірі говорили» появились давно, а в останні роки досконаліші їх переклади надрукував Корнелій Ірод. Теж він кількома роками тому надрукував чудовий переклад Франкового шедевр «Лис Микита», який був

дуже високо оцінений у румунській пресі, наприклад, професоркою-компаративісткою англійської філології Бухарестського університету Марією Анною Тупан у журналі «Luceafărul».

Зате нашим українськомовним читачам майже нічого не відомо (румунськомовним – таки абсолютно нічого) про віддану дружину Івана Франка Ольгу Хоружинську (1864-1941), дочку дрібного поміщика, нащадка старовинного козацького шляхетського роду, яка закінчила Інститут шляхетних дівчат і Вищі жіночі курси у Києві, була високоосвіченою людиною, добре володіла кількома мовами: англійською, французькою, німецькою, російською. Була членом Київської Громади.

У місяці травні 1886 р. під час приїзду в Київ Івана Франка познайомилася з ним і, як відзначають біографи, вирішила стати його дружиною й помічницею та присвятити своє життя чоловікові.

Повінчалися вони того ж таки року у церкві с. Бусовисько на Львівщині. Одруження Івана Франка-галичанина з «українкою» сприймалося тодішніми киянами як уособлення духовної й політичної єдності Західної та Східної України.

Деякі галичани, правда, бурчали, що Франко, мовляв, одружився з... «росіяночкою». Але дружина Франка Ольга на це не звертала уваги, а дотримувалася статусу ідеальної дружини, як це пізніше підсумувала їхня дочка Анна: «Мати жила життям тата, була його дорадницею й підтримкою, вони разом обговорюва-

Іван Франко з дружиною Ольгою

ли, опрацьовували і планували нові видання». Разом з Іваном Франком Ольга видавала ж. «Житє і слово» (1894-1897). Вона написала розвідку «Карпатські бойки і їх родинне життя». Ольга Франко заприятелювала з Наталкою Кобринською, співпрацювала в збірнику «Перший вінок» (перший збірник творів жіночої творчості в українській літературі). Ольга Франко дописувала до багатьох журналів, вміщаючи в них свої переклади з різних мов, допомагала, як згадувала дочка Анна, дорадою чи підтримкою чоловікові, який у поезії-присяті «Мій дружині» відверто виразив їй свою доземну вдячність:

*Спасибі тобі, моє сонечко,
За промінчик твій – щире словечко!
Як промінчика не здобуть притьмом,
Слова щирого не купить сріблом.*

(Продовження на 4 с.)

Гідний син видатних батьків

(Продовження з 3 с.)

Цю видатну сім'ю Бог нагородив чотирма гідними нащадками, які своїми доробками переконливо довели, що франківському роду нема переводу: Андрій Франко (1887-1913) став українським філологом, фольклористом, етнографом, перекладачем; Тарас Франко (1889-1971) – українським письменником, педагогом, членом Спілки письменників СРСР; Анна Іванівна, по чоловікові – Ключко (1892-1988) – українською письменницею, мемуаристкою, публіцисткою.

А другий після первенця Андрія, Петро Франко, від дня народження якого (у Нагуєвичах Дрогобицького повіту) 28 червня ц.р. сповнюється 130 років, також був достойним сином свого батька, відзначившись у шкільній, виробничій та науковій діяльності, у національних визвольних змаганнях, у культурному та літературному житті. Все це – завдяки виявлених ще зі шкільних років допитливості, енергійності, заповзятості, потягові до пошуку, до відкриття, інтересу до техніки, мови, історії й літератури, народної медицини, фольклору й етнографії.

Протягом життя Петра Франка складові його багатогранної діяльності по чергово «пересікалися» в залежності від життєвих й суспільно-історичних обставин. У 1910 р. Петро Франко закінчив Дрогобицьку гімназію, а паралельно склав іспит з фізичного виховання у Львівському університеті, працював учителем.

У 1911 р. вступив до політехнічного інституту, здобувши професію інженера-хіміка. Того ж року разом з Олександром Тисовським та Іваном Чмолюю заснував у Львові перші пластові відділи, звідки пластовий рух дуже швидко поширився по всій Галичині.

Під час Першої світової війни був спочатку піхотенцем, а пізніше – летуном Легіону Українських Січових Стрільців. В одному з боїв літак, пілотований сотником Франком, був збитий, летунів захоплено в полон, але 1922 р. Петрові вдалося втекти. Прибувши до Відня, він займався видавничою справою, зокрема видав твір батька «Лис Микита».

З вересня 1922 року по 1930 рік Петро Франко викладав у Коломийській гімназії фізкультуру. У цій гімназії в різний час професорами працювали відомі українські літератори, між якими й Сильвестр Яричевський.

Між 1931-1936 рр. Петро Франко працював запрошеним старшим науковим співробітником Харківського науково-дослідного Інституту прикладної хімії. За досить короткий час він написав ряд наукових праць з хімії, підручник з хімії, упорядкував «Енциклопедичний словник хімічної термінології», зареєстрував 36 винаходів. Одночасно працював над переробкою на драму повістей батька, готував кіносценарій за його твором «Борислав сміється».

У 1936 р. Петро Франко повертається до Львова, доглядає хвору матір, учителює в гімназіях Львова та Яворова.

У 1937 р. П.Франка обрано членом Наукового Товариства ім. Т. Г. Шевченка, 22 жовтня 1939 р. – депутатом Українських Народних зборів, того ж року його призначено деканом товарознавчого факультету Українського державного Інституту торгівлі у м. Львові і викладачем неорганічної хімії. Він працює також директором музею Івана Франка.

У 1941 р. в умовах насування Другої світової війни Петра Франка примусово «евакуували» з Галичини, і він загинув при загадкових обставинах.

Петро Франко цікавий і як прозаїк, есеїст, нарисист, літературознавець і драматург. Йому належить цілий ряд цікавих оповідань, як «Різдвяна пригода школярика», «Пластова пригода», «Огністі привиди», «Довбушева раква», дія якого відбувається в Криворівні, та ін.

Петро Франко – автор історичних оповідань «Почесна особа», «Перша сповідь», «На самотнім острові», «Битва під Пиляннями».

Петрові Франку належить серія популярних нарисів з пластового руху: «Як закладати пластові дружини», «Пластові ігри і забави», «Орієнтування», «Сигналізування», «Спостереження» та багато інших.

Як драматург П. Франко найбільше здійснював переробки за батьковими творами, як, наприклад, історична драма на 4 дії «Захар Беркут», в якій діють практично ті ж герої, що і в повісті.

Петро Франко постає перед читачами і як блискучий нарисовець і літературознавець. Він залишив дослідникам кілька портретів-шкіців до життєпису батька, в яких схоплено п'ять епізодів із життя І. Франка, які входять до нарису-спогаду «Іван Франко зблизька» (Львів, 1937), який фактами, представленими Франком-сином про Франка-батька через призму сімейних, родинних оцінок кожного вчинку батька мають вартість правдивого доповнення до біографії славного Каменяра.

Редакція «Нашого голосу»

Петро Франко
у формі поручника УГА. 1920 р.

Василь КОСТИК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Наукові проекти професора Івана Ребошапки – аспекти подальшого розвитку української фольклористики

(Продовження з № 311)

Упродовж 1992-1993 навчального року І. Ребошапка у статусі Гостьового професора читав лекції з фольклористики та характеризував особливості побутування української народнопоетичної творчості в Румунії студентам і докторантам університету Альберти (Канада). Тут він розробив і презентував кілька своїх наукових проектів.

Перший – підготовка сучасного видання монографічного типу: «Українська зимова обрядовість у Румунії». Згідно проекту, у комплексному дослідженні планується висвітлити усе, що відбувається упродовж зимової звичаєвості: за порядком розгортання. До книги мають увійти поетичні твори (колядки, щедрівки, новорічні «посівалки», йорданські тексти), які супроводжуватимуться прозовими оповідями звичаю колядування, діалектними коментарями самого ритуалу з уст носіїв-виконавців. Разом із тим, учений замислив навести повні «сценарії» новорічного живого театру (думаємо, що тут мова йде насамперед про «живий вертеп» – В. Костик). За задумом, І. Ребошапка у світлі нових досліджень цієї проблеми прагне з'ясувати походження, становлення та функції зимової обрядовості і пісенності, питання релігійних колядок (про їхнє проникнення в народну гущу), українсько-румунські (і слов'янські) зв'язки (взаємовпливи та взаємопроникнення). З метою введення фольклорних матеріалів у широкий науковий обіг, запропоновано створити «Показчик мотивів» поетичних творів зимового циклу українською та англійською мовами. Новизна і вартість видання полягає насамперед у тому, що вперше оприлюднюються й аналізуються нові записи, наприклад, світських колядок, апокрифічних та релігійних, орієнтованих на критерій їх постання. Тим більше, що останні два пласти / групи давно не друкувалися, особливо разом зі світськими, а це – є підтвердженням того, що вони – органічний компонент звичаєвості. Нові фольклорно-етнографічні матеріали міститимуть повні сценарії новорічних обрядів «Іроди», «Царі», «Баранки», «Бетлегемі». Уперше звернуто увагу на «виявлення пое-

тичних прийомів укладання «нових» колядок, як висловлювались гуцули про своєрідний засіб (спосіб – В. К.) моделювання колядок під час самого їх виконання у все нові «злитки», подібні до попередніх, але й одночасно відмінні» [20, с. 2]. Тут хочемо доречно зауважити, що в наш час у гірських районах Північної Буковини (насамперед у Путильському) колядники

під час переходу від хати до хати складають нові тексти світських колядних пісень, або ж виконують колядки померлому, що є свідченням продуктивності жанру. Така книга висвітлюватиме сучасну картину української Коляди в компактних українських поселеннях Румунії. І. Ребошапка частково реалізував цей проект у книгах «Cununa anului» (București, 2002) [21] та «Poezia colindelor» (Ploiești, 2006) [22].

Другий проект – набагато масштабніший, бо стосується аспектів комп'ютеризації фольклорних текстів (з метою їх представлення широкому науковому загалу), сучасного викладання та дослідження насамперед української народної поезії. Учений обґрунтовує постання проекту тим, що вивчення фольклору новими методами досі стосується лише окремих його видів. Це питання ще далеко не «вичерпане» й тому немає всеохопного погляду на фольклор як систему комунікації, підпорядкованої загальносуспільній знаковій комунікації.

Професор І. Ребошапка зазначає, що лінгвістичні та літературознавчі методи часто «пристосовуються» до вивчення фольклору, інколи «накладаються», а не «вводяться» із суті цього мистецтва.

Задум проекту вченого виходить з таких передумов:

«1) Знаково-семіотична абордація кодів експресії – мови, літератури, культури, намагання виявляти своєрідні коди мислення чи споглядання – на сьогодні загальнопоширені, бо вони надають науковим дослідженням потрібної системності, суттєвості, широкої репрезентації й органічної синхронізації досліджуваних фактів чи явищ.

(Продовження на 6 с.)

Наукові проекти професора Івана Ребошапки – аспекти подальшого розвитку української фольклористики

(Продовження з 5-ї с.)

Загальна тенденція зараз у науці – виявляти «код», «шифр» чи «мову» суспільства як макросимволічну систему та її органічну кореляцію з різними підсистемами символічної комунікації. У західноєвропейських та американських посібниках, адресованих студентам, це – загальна настанова сучасності» [23, с. 2].

І. Ребошапка зі знанням справи зауважує, що:

«2) З-поміж найменше досліджуваних таким способом фольклорних видів (...) проект має на увазі народну сімейну й аграрну звичаєвість та (...) пісенність (що їх супроводжує – В. К.), а також ліричні пісні та балади про сімейне життя. (...) вони (...) утворюють своєрідну знаково-семіотичну систему метамовної комунікації, значно ширшу і набагато складнішу ніж семіотична структура казки, прислів'я чи, скажімо, писаної літератури, систему, яка ні в якому разі не є «замкнутою» в собі, а, навпаки, органічно примикає до загальнонародної метамовної комунікації (...);

3) Унітарна знаково-семіотична система властива не тільки (...) українському фольклорному «блокові», а й відповідній пісенності народів Центральної і Південно-Східної Європи та іншим народам. (...);

4) Оперуючи метамовними засобами експресії, така пісенність у цій площині цікаво «схрещується», часто органічно переплітається з писаною літературою, психологією мислення тощо (...);

5) Цей «блок» обрядовості та пісенності під таким кутом зору не досліджений ні окремо за його компонентами, а в синхронному плані семіотики не зроблено ще перші кроки, бо фольклорні матеріали багатьма мовами Центральної й Південно-Східної Європи малодоступні науковцям, які не уявляють собі, наскільки багата їхня проблематика, коли вести дослідження у порівняльному плані (...)» [24, с. 3]. Та, для таких студій матеріалів зазначених регіонів, спеціалістам галузі потрібно володіти відповідними мовами, які для автора проекту цієї зони культури – доступні.

Перспективний проект І. Ребошапки «легко й логічно дозволить переходити від дослідження одного народу, українського, надзвичайно багатого на формалізовані семіотичні структури. – до ширших зон народної культури, сприяє виявленню зональних моделей, а, може, й певних універсалій. Інтердисциплінарним «проспектуванням» можна би дійти до становлення своєрідної інтерпретативної школи, відчутної в міжнародному контексті таких досліджень – спочатку на основі багатих українських матеріалів, а вже в самому процесі певних фіналізацій вводити у науковий обіг типологічно подібні матеріали, що належать іншим народам» [25, с. 4].

Науковий проект І. Ребошапки може досягнути мети і завершитися певними напрацюваннями після: «а) Наукового заведення на комп'ютер художньо довершених (...) українських творів (...) з авторитетних публікацій чи з іще живого побутування (...);

б) Відповідно просистематизований «корпус» може збільшити ефективність викладацького процесу в університеті;

в) Оперативно закодовані українські матеріали «корпусу», збагаченого типологічно подібними матеріалами інших народів, - можуть стати функціонально невичерпною базою для різних інтердисциплінарних інвестицій» [26, с. 4].

Для цілкового здійснення проекту, який розробив І. Ребошапка, потрібно перейти кілька етапів, які передбачають: розробку концепту «корпусу»; створення конкретного реєстру текстів та описів до них; встановлення категорій поетичних кодів чи конструктів; вироблення чіткої й оперативної системи кодифікації поетичних конструктів та їх уведення в пам'ять комп'ютера з можливою перспективою використання у інформаційних програмах; заведення в базу даних усього багатства пісенності та звичаєвості.

Отже, у розпорядженні науковців був би вичерпний та зручний банк інформації, на основі якої можна проводити цілий «спектр» досліджень різного рівня наукової заглибленості та фіналізації.

Надумку І. Ребошапки, надто багатим щодо можливих питань для дослідження є шлях наукового підходу, який він конкретизував у загальних «артикуляціях» семіотичної комунікації у монографії «Народження символу» (Бухарест, 1975), яка була надрукована накладом у 315 примірників українською мовою, через що майже не відома спеціалістам.

Університетська кафедра фольклористики, на якій проводитимуться відповідні дослідження з використанням матеріалів такого інформайного банку, повинна мати окремий друкований орган – журнал чи серію видань, для спілкування з науковим світом. Від себе додамо, що сьогодні це мають бути часописи із відповідним міжнародним науковим індексом, а таких, на жаль, ні в Румунії, ні в Україні поки що немає.

Авторитетний професор продовжує аналітичну працю над текстами українського та румунського фольклору. У 2002 році з-під пера вченого І. Ребошапки вийшло двомовне видання української обрядової поезії в Румунії «Вінок року» («Cununa anului») [27]. Коментований збірник містить 176 текстів українських обрядових пісень, ігор: весільних, колядок і щедрівок, віншівок, «маланок», вертепу, великодних, фактично з усіх фольклорних зон, де мешкають українці. Наступним

кроком було видання монографії «Poezia colindelor» [28], у якій багатоаспектно трактується тексти українського та румунського обрядового фольклору з позиції української та зарубіжної фольклористики.

Чимало власних наукових народознавчих розробок і планів учений оприлюднив у серії розвідок «Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології» [29; 30]. Багатогранна наукова діяльність І. Ребошапки поцінована в Румунії і в Україні. Свого часу чернівецький фольклорист і краєзнавець О. Романець підготував статтю про вченого до «УРЕ» [31, т. 9, с. 301], у 2006 році з'явилася публікація про відомого літературознавця і фольклориста у «Словнику румунської літератури» [32, р. 576-577]. У 2018 році колектив відділу фольклористики Інституту народознавства НАН України (м. Львів) підготував і видав «Українську

Фольклористичну Енциклопедію», керівником проекту, науковим редактором та упорядником якої виступив професор Василь Сокіл. У виданні уперше в незалежній Україні висвітлено фольклористичну діяльність І. Ребошапки [33, с. 634-635]. Про декілька аспектів його роботи в галузі української науки про фольклор написав автор цієї статті [34, с. 73-82], який виступав із науковими доповідями про цього річного ювіляра у Бухарестському університеті [35, с. 175-181] та Інституті народознавства НАН України [36, с. 1007-1016].

На завершення статті, хочемо побажати аби світло, засвічене у вікнах родинної хати в Дерманештах, на обкладинці книжки «Poezia colindelor», якомога довше горіло для шанованого в усьому світі професора Івана Ребошапки, а Господь Бог дарував іще Многая Літ!

Література:

1. Михайлюк М. Інтерв'ю з професором-доктором Іваном Ребошапкою до його 80-річного ювілею / Михайло Михайлюк // Газетярські штрихи. Бухарест: RCR Editorial, 2015. (С. 219-226). С. 220.
2. Там же. С. 222.
3. Ребошапка І. Народження символу. Аспекти взаємодії обряду та обрядової поезії / Іван Ребошапка. Бухарест: Критеріон, 1975. 252 с.
4. Kuŭiuk M., Linŭa E. Contribuŭia slavistilor români. Din istoricul slavisticii româneŭti. Bucureŭti, 1982. P. 86-99.
5. Burlaŭova S. «Narodjennia symvolu» // Slovensky narodopis. 1976. № 4.
6. Klymasz R. «Narodjennia symvolu» // Journal of Ukrainian Studies (University of California). 1980. № 2.
7. Ребошапка І. З народної скарбниці // Серпень: Збірка художніх творів та критичних статей. Бухарест: Літ. видавництво, 1964. С. 167-191.
8. Ребошапка І. Про минуле і сучасне з народних уст // Новий вік. 1964. 16 травня.
9. Михайлюк М. Інтерв'ю з професором-доктором Іваном Ребошапкою до його 80-річного ювілею / Михайло Михайлюк // Газетярські штрихи. Бухарест: RCR Editorial, 2015. С. 223.
10. Народні співанки / Зібрав і упоряд. І. Ребошапка. Бухарест: Літ. вид-во, 1969. 286 с.
11. Ой у саду-винограду. Збірка світських величальних пісень / Зібр. і упоряд. І. Ребошапка. Бухарест: Критеріон, 1971. 287 с.
12. Відгомони віків. Збірка народних балад, історичних пісень та пісень-хронік / Зібр. та упоряд. І. Ребошапка. Бухарест: Критеріон, 1974. 366 с.
13. Burlaŭova S. «Vidhomoniy vikiv» // Slovensky narodopis. 1975. № 4.
14. Оленський цвіт. Збірка української усної оповідальної творчості з Румунії / Записи, опрац., передм. та прим. І. Ребошапки. Бухарест: Критеріон, 1978. 328 с.
15. Доробок поколінь. З фольклорної спадщини села Негостина Сучавського повіту / Упоряд., передм. та прим. І. Ребошапки. Бухарест: Критеріон, 1982. 208 с.
16. Народ скаже – як зав'яже. Народні прислів'я та приказки / Зібрав Денис Онищук. Опрац. і впоряд. І. Ребошапка. Бухарест: Критеріон, 1976. 109 с.
17. Лісові дзвіночки. Збірка художньої літератури для дошкільнят та школярів молодших класів / Упоряд. та вступ. стаття І. Ребошапки. Бухарест: Критеріон, 1984. 277 с.
18. Михайлюк М. Інтерв'ю з професором-доктором Іваном Ребошапкою до його 80-річного ювілею / Михайло Михайлюк // Газетярські штрихи. Бухарест: RCR Editorial, 2015. С. 220-221.

19. Rebuŭarŭca Ioan. Curs de folclor literar ucrainean / Lector dr. Ioan Rebuŭarŭca. Bucureŭti, 1977. 209 p.
20. Ребошапка І. Українська зимова обрядовість в Румунії: Проект видання [Рукопис]. Підготовлений 1 лютого 1993 р. Едмонтон (Канада). Особистий архів Івана Ребошапки (2 с.).
21. Rebuŭarŭca Ioan. Cununa anului / Іван Ребошапка. Вінок року. Українська обрядова поезія в Румунії. Бухарест: Мустанг, 2002. 371 с.
22. Rebuŭarŭca Ioan. Poezia colindelor. Constructe simbolice ŭi stereotipii culturale în repetroriul tinerilor / Ioan Rebuŭarŭca. Ploieŭti: Editura LVS CREPUSCUL, 2006. 373 p.
23. Ребошапка І. Комп'ютеризація, викладання та дослідження народної поезії: Проект [Рукопис]. Підготовлений 12 квітня 1993 р. Едмонтон. Університет Альберта (Канада). Особистий архів Івана Ребошапки (7 с.). С. 2.
24. Там же. С. 3.
25. Там же. С. 4.
26. Там же. С. 4.
27. Rebuŭarŭca Ioan. Cununa anului / Іван Ребошапка. Вінок року. Українська обрядова поезія в Румунії. Бухарест: Мустанг, 2002. 371 с.
28. Rebuŭarŭca Ioan. Poezia colindelor. Constructe simbolice ŭi stereotipii culturale în repetroriul tinerilor / Ioan Rebuŭarŭca. Ploieŭti: Editura LVS CREPUSCUL, 2006. 373 p.
29. Ребошапка І. Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XXI). Фольклористика. 3. Результати польових обстежень // Наш голос. 2016. № 265. С. 14-15.
30. Ребошапка І. Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XXIX). Фольклористика. 10. Статейні наукові осмислення // Наш голос. 2017. № 274. С. 22-25.
31. Романець О. С. Ребошапка Іван / О. С. Романець // Українська радянська енциклопедія. К.: Гол. ред. УРЕ, 1983. Т. 9. С. 301.
32. D. H. M. Rebuŭarŭca Ioan // Dicŭionarul general al literaturii Române. P/R. Bucureŭti: Editura Univers Enciclopedic, 2006. P. 576-577.
33. Чікало О. І. Ребошапка Іван / О. І. Чікало // Українська фольклористична енциклопедія / Кер. проекту, наук. ред., упоряд. Василь Сокіл. Львів, 2018. С. 634-635.
34. Костик В. Іван Ребошапка про українську народну прозу / Василь Костик // Omagiu profesorului Ioan Rebuŭarŭca la 80 de ani. Bucureŭti: Editura RCR EDITORIAL, 2015. С. 73-82.
35. Костик В. Фольклористична діяльність Івана Ребошапки / Василь Костик // Зошити Міжнародної конференції «Українці Румунії – історія, сучасність і перспективи». Т. І. Бухарест, 2017. С. 175-181.
36. Костик В. Зародження, формування і функціонування фольклористичних (народознавчих) осередків Північної і Південної Буковини / Василь Костик // Народознавчі зошити. 2019. №4 (148). С. 1007-1016.

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

Володимир АНТОФІЙЧУК

ОСОБИСТІСТЬ ЛЮДИНИ, ПЕДАГОГА, ПИСЬМЕННИКА

ДО 75-РІЧЧЯ ІВАНА КІДЕЩУКА

Його ім'я добре знане серед української спільноти Румунії. Передусім, як людини на рідкість шляхетної, інтелектуальної і щирої. А ще – як члена Національної спілки письменників України, пристрасного дослідника творчості Тараса Шевченка, педагога, фольклориста, громадсько-культурного діяча, лауреата літературних премій імені Ольги Кобилянської та Івана Бажанського.

А з чого, власне, починається творча особистість? З виховання, обстановки, особливих умов, мистецького оточення? Мабуть, однозначної відповіді тут не знайти. Очевидно, існує цілий комплекс чинників, де чільне місце посідають батьки й учителі, які в першому випадку відіграють роль батьків-учителів, а в іншому, – учителів-батьків. Саме від цього симбіозу багато залежить, аби здібності дитини були не тільки вчасно помічені, а й усіляко підтримані і спрямовані в потрібне річище.

Іван Кідещук народився 28 червня 1945 року в унікальному українському селі Негостина, що в Південній Буковині, поряд із містечком Серет, в якому жив і працював визначний український письменник Сильвестр Яричевський. Середовище, в якому виростав і виховувався Іван, було напрочуд сприятливим для формування і розвитку його непересічних творчих потенцій. Місцева громада ревно оберігає свої народнопоетичні традиції, звичаї і обряди. «Негостина, – пише визначний учений-славист, професор Іван Ребошапка, – в порівнянні з рештою південно-буковинських сіл з усіх точок зору, а особливо стосовно вдачі, ментальності і культури, здається мені відмінною як своїми трудівниками-хліборобами (серед яких здавна відомими були «Кобзар» Т. Шевченка й український гімн «Ще не вмерла Україна»), так і своїми дуже багатьма інтелектуалами. [...] Для південно-буковинських сіл Негостина – це «П'ємонт» нашої української ментальності, пісенності, школи, культури».

Бо ж Негостина віддавна славилася своїми талантами, аматорським театром, хором і кількома музичними й танцювальними колективами. Тут жив

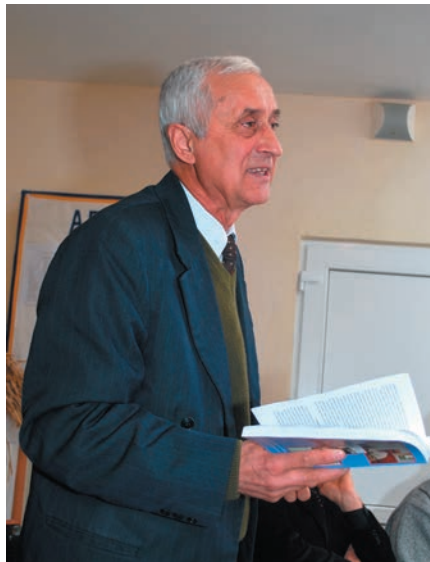
і працював визначний громадсько-культурний діяч, фольклорист, історик і географ Іван Абрам'юк, автор монографії про рідне село. Тут народилися письменники Михайло Волощук, Павло Шовкалюк, Василь Клим, Іван Непогода, Василь Крикун та ін. Тут у пошані завжди була народнопоетична творчість, щедрі набути якої до наших днів донесли її носії: Параска Абрам'юк, Іван Майданюк, Іван Сердинчук, Леонтина Федюк, Розалія Кідеша, Марія Серединчук, Євгенія Маланчук, Дмитро Федюк та ін. Тут у 1948 – 1949 рр. завдяки старанням Дмитра Арича створено народний театр, основу репертуару якого склала українська класика: «Наталка Полтавка»

Івана Котляревського, «Сватання на Гончарівці» Григорія Квітки-Основ'яненка, «Безталанна» Івана Карпенка-Карого, «Не судилось» («Панське болото»), «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці» Михайла Старицького, «Дай серцю волю, заведе в неволю» Марка Кропивницького та ін. У головних ролях виступали такі талановиті актори, як Надія Білецька, Дмитро Куява, Сільвія Ріщук, Микола Майданюк, Михайло Волощук, Михайло Федюк та ін. Тут з 1949 р. під орудою Олександра Петрачука почав виступати мішаний хор, який налічував близько 120 (!) осіб.

Старше покоління ще й досі із захопленням розповідає про старого Малика (Василя Григорчука), місцевого мудреця, який знав напам'ять увесь Шевченків «Кобзар» і не раз декламував і тлумачив своїм односельчанам його твори.

І хоч духовно-національні поривання негостинців зазнали усіляких утисків з боку комуністично-диктаторського режиму, посіяні тут зерна шани й любові до рідного слова й культури не зачахли, а рясно проросли зелен-рутою.

Науку життєвих премудростей, засновану на християнських цінностях, Іван Кідещук перейняв від батьків-селян, які змалку призивчали сина до праці коло землі, водночас усіляко заохочували його потяг до книжки. Здібному школяреві й гімназисту таланило на мудрих учителів. Любов до рідної мови

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

йому привив учитель початкових класів Дмитро Арич, який проводив уроки надзвичайно цікаво й винахідливо. Особливе захоплення викликали інсценізації народних казок, у яких учні з допомогою улюбленого наставника виявляли свої здібності і як постановники, і як актори, а головне – упевнено віходили в чаруючий світ українського слова.

Як відомо, міцні знання учень здобуває тоді, коли випробувані дидактичні методи мають послідовність і наступність, коли в переході від молодших до старших класів зберігається плавність, а увага до інтелектуального й морально-етичного стану дитини продовжується на відповідних педагогічних засадах. Що стосується цих неперехідних принципів навчання, то Іван Кідещук мав нагоду пізнавати їх завдяки урокам гімназійних професорів – учительки української мови Любові Іванчук, викладача румунської словесності Євгена Пинзару, чоловіка Ольги Яричевської, молодшої дочки відомого письменника, психолога Софії Яричевської та біолога Богдана Яричевського. Вони назавжди полонили допитливого гімназиста якимось особливим артистичним володінням рідною мовою і бездоганним спілкуванням як по-румунськи, так і по-українськи. Мабуть, це був найважливіший урок, засвоєний Іваном Кідещуким у стінах школи, урок, який визначально вплинув на його професійну долю і життєву позицію.

Суть високої і відповідальної місії учителя, наставника й просвітителя, Іван Кідещук, очевидно, почав розуміти ще з учнівських літ. Тож на час закінчення гімназії уже мав чітко усвідомлений вибір – Сучавський педагогічний інститут, по завершенні якого здобув фах викладача румунської мови. Згодом заочно закінчив відділення румунської та італійської мов Бухарестського університету. Загалом праці учителя-словесника він віддав 42 роки. Свій багатий педагогічний досвід Іван Кідещук втілює у численні наукові, науково-популярні та навчально-методичні праці з української мови й літератури. У 2013 р. друком вийшов його посібник для IX класу «Українська мова», який поєднує сучасні методичні підходи до проблеми викладання матеріалу, глибоку ерудицію й знання психології вихованців. Безсумнівно, цей посібник довго й надійно слугуватиме учням у послідовному і глибокому засвоєнні навчальних тем. Кожен із його восьми розділів подає відповідні відомості з граматики української мови і пропонує різні вправи, які сприятимуть кращому засвоєнню програмового матеріалу. Крім того, наводяться цікаві теми, які стосуються життя і творчості українських письменників-класиків: Григорія Сковороди, Тараса

Шевченка, Марка Вовчка, Лесі Українки, Михайла Коцюбинського та ін. Важливо, що до посібника включено й, так би мовити, місцевий матеріал, як, наприклад, відомості про українських літераторів Румунії Юрія Павліша та Корнелія Регуша.

Виклад тем у посібнику Івана Кідещука супроводжується різноманітним матеріалом на морально-етичні і громадянсько-патріотичні теми. Це, безперечно, сприятиме вихованню в учнів любові до своєї держави, рідної мови, поваги до культурних традицій інших народів. Загалом «Українська мова» талановитого педагога відзначається науково-методичною новизною, багатством мовного та історико-літературного матеріалу. Її із вдячністю сприймають як учні, так і вчителі та студенти університетів. Цілком

Іван Кідещук зі своїми учнями

справедливо професор Чернівецького університету Ніна Гуїванюк у рецензії на посібник Івана Кідещука наголосила, що він написаний «із урахуванням найновіших тенденцій сучасної методичної школи (кредитно-модульна система, творчі завдання, які допомагають вчителю розкрити особистість дитини, індивідуальні завдання на вибір учнів, які також сприяють розкриттю здібностей кожного із них)».

Професор (саме так, як і в старі добрі часи, шанобливо величають у Румунії вчителів) Іван Кідещук виплекав не одне покоління учнів, вивівши їх на високі життєві орбіти, дав розгін їхнім особистим долям, доклав зусиль, аби сповна реалізувалися їхні здібності й таланти. Воістину, його ім'я – це колосальний заряд енергії мудрого наставника і продуцента оригінальних педагогічних методик, спрямованих на відкриття дитиною не тільки таємниць безмежного материка знань, а й світу найвищих духовних цінностей.

(Продовження на 11 с.)

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

Іван РЕБОШАПКА

Літератор, який сприймає Шевченка душою

ДО 75-РІЧЧЯ ІВАНА КІДЕЩУКА

Іванові Кідещуківі 28 червня цього року сповнюється 75 років, насичених багатьма здобутками, число яких, при допомозі Всевишнього, він збільшуватиме на загальну нашу користь.

Як порядному, ретельному трудівникові, йому притаманна добросовісна зразкова буковинська працездатність й велика любов до досконалого виконання належних йому справ. Таку вдачу шановного Ювіляра я почав пізнавати давно, починаючи із заведення у нас олімпіади з української мови на державному рівні, якою спочатку й певний період потім завідував я, а в комісії, поряд з іншими викладачами, був і Кідещук. Мої з Кідещуківими дії «перетиналися» і при перегляді та укладанні нових навчальних програм з української мови. З цих та інших нагод я пересвідчився в тому, що Кідещук – зразковий совісний викладач-словесник, який постійно дбає про покращення процесу викладання української мови у доуніверситетській шкільній мережі, головню у плані синхронізації даного предмета з еволюцією суспільства, зокрема із чимраз новішими його імперативами та змінами у свідомості батьків та їхніх дітей-учнів. Зразковим прикладом такого поступу Івана Кідещука-педагога є виданий ним 2013 року посібник «Українська мова. 9 клас». Для 9-го класу існує відповідний підручник, давно складений мною й іншими авторами, багато разів перероблюваний, над чим я постійно працював з метою, щоб він від-

повідав шкільній програмі, яка постійно мінялася. Остання редакція цього підручника у теперішніх умовах еволюції (а, може, й інволюції) шкільного процесу, зокрема українознавчого, – перевантажена. Виданням свого посібника, укладеного у світлі сучасних викладацьких стратегій Іван Кідещук пішов назустріч теперішнім вимогам і, гадаю, допоміг викладачам й учням. Мені не відомо, чи були відгуки викладачів на цей посібник, оскільки в такий спосіб міг би постати корисний «діалог» для підвищення ефективності викладання української мови у Румунії.

Окрім викладацької діяльності, на нашому рідномовному «полі» Іван Кідещук «заорав» необмежену «царину», яку «засіває» корисними й цікавими споглядальними «зернами». Цікаво б, наприклад, знати (а це тільки він знає), чи між нашими орудувачами писаного українського слова є хто-небудь, про кого Кідещук не писав би? Про декого – навіть і по кілька разів, розуміється, по заслугі кожного. А писав він, пише й зараз двома мовами, друкує у всіх сурівських публікаціях.

Постійним старанням Кідещука є його намагання поповнювати наш тутешній рідномовний простір інформаціями про культурно-літературні материкові сучасні новини. Більше того, з деякими тамтешніми культурними й літературними діячами він успішно співпрацює. В Україні його діяльність належно оцінена й визнана присвоєнням йому премії імені Ольги

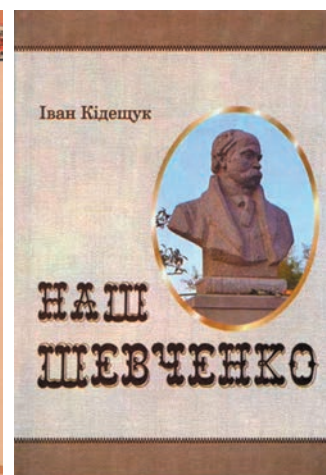
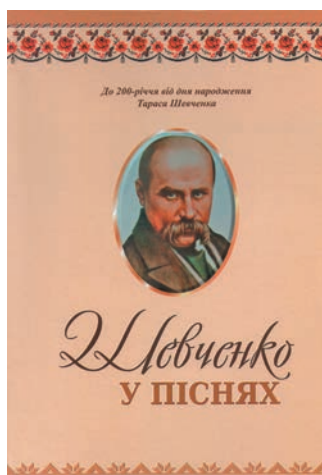
Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

Кобилянської й обранням членом Спілки письменників України.

У наукових літературознавчих зацікавленнях Івана Кідешука – вся українська література, а зокрема творчість Ольги Кобилянської, про яку він досі написав чимало розвідок, інші, зокрема замислена у співпраці із шановним професором ЧНУ Володимиром Антофійчуком, ще появляться.

Як підтверджує все досі написане Іваном Кідешуком, у нього – постійне зацікавлення Шевченком, у сприйнятті якого наявні різні підходи, що засвідчують поступові й чимраз глибші перейняття генієм українського народу. Найбезпосередніший неафективний підхід – це рецензування шевченківських праць інших авторів, представлення шевченківських святкувань у Румунії. Ледь помітні афективні порухи Кідешувої душі помітні в описі подорожі автора до Канева. Інший ступінь пройняття Шевченком наявний у дослідницьких статтях, в яких, як відзначає Володимир Антофійчук, Кідешук «виявляє чесне й саможертвоне служіння (Шевченка) рідному народові й найвищим людським ідеалам»

Найпоказовіший же підхід сприйняття Шевченка душею (= надто цікавий, але з точки зору літературознавчої – претензійний, який, може, хтось розгляне) наявний у серії статей Івана Кідешука, по-

чергово друкованих до тепер у «Нашому голосі», які, як відомо, появляться окремим томом і засвідчать відрадний факт – як багато авторських різноступеневих пройнять Шевченком вміщено у них! Достовірне переймання автора Шевченком промовисто засвідчене й у назві з використанням присвійного займенника попередньої авторової книжки «Наш Шевченко», вступна стаття якої присвячена рідним батькам!

Нехай Всевишній відведе Вам, шановний Ювіляре, ще багато років, щоб у здоров'ї Ви б збагатили рідномовну скарбницю новими здобутками!

ОСОБИСТІСТЬ ЛЮДИНИ, ПЕДАГОГА, ПИСЬМЕННИКА

(Продовження з 9 с.)

Педагогічна винятковість Івана Кідешука полягає в тому, щоби закласти в учня не тільки міцні знання з дисципліни викладання, а й посіяти в дитячих серцях почуття національної гордості, уміння сприймати історію свого народу, якою б складною і трагічною вона не була. Талановитий педагог настійно вишукував різноманітні методи формування в підростаючого покоління високих морально-етичних і духовних засад, принципів поведінкової культури особи. Насамперед проповідувалася висока вимогливість до себе в усіх сферах життя, зокрема в навчанні, закладалися основи творчої і дослідницької роботи, організовувалися фестивалі української пісні, літературні вечори, зустрічі з діячами красного письменства тощо.

Та найважливіше в педагогічних поглядах Івана Кідешука – положення про роль і значення рідної (материнської, як це чудово звучить по-румунськи) мови в навчанні та вихованні підростаючого покоління. Без її знання, без її плекання у шкільному й

позашкільному середовищі, на переконання іменитого педагога, людина не здатна збагнути мови й менталітету свого й інших народів, почуватися рівною серед рівних і бути вільною – фізично й духовно – в сучасному цивілізаційному просторі. При цьому особиста позиція Івана Кідешука, за його зізнанням, цілком збігається з ідеями Шевченкового послання «І мертвим, і живим...» та думкою Івана Огієнка: «На кожному кроці й кожної хвилини охороняй честь своєї рідної мови».

Чимало уваги Іван Кідешук приділяв позашкільному вихованню дітей. На його думку, дуже багато важить, аби закладене в школі знайшло продовження і в родині школяра. Разом з батьками учневі доцільно відвідувати церкву і слухати літургії рідною мовою, бо це не тільки зміцнює релігійні переконання дитини, уводить у світ християнських морально-етичних цінностей, а й формує національно-патріотичні почуття.

(Фото автора)

(Продовження в наступному числі)

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

Іван РЕБОШАПКА

Надійний утверджувач українсько-румунського культурного «діалогу»

**ДО 55-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
МИХАЙЛА ГАФІЇ ТРАЙСТИ**

Про дуже, як на середину його віку, багату й жанрово різноманітну творчість Михайла Гафії Трайсти (тридцять книг) можна б написати не одну монографію. Чимало статей про нього досі було надруковано у материковій пресі, в українських та румунських публікаціях Румунії.

При цій нагоді я хочу підкреслити один тільки факт – велике, взаємокорисне й взаємовигідне ведення ним міжкультурного «діалогу». Без жодного відтинку хвалби відзначу, що своєрідний, але у меншій мірі, «діалог» відбувався у діяльності кафебри слов'янських мов Бухарестського університету. У той же час наші побратими, перед якими дуже вибачаюсь, жили не зовсім у їхньому «острівці», а проводили й вони, особливо університетські вихідці, у меншій мірі подібний «діалог», зате творили вартісну художню українську літературу, про яку румуни майже нічого не знали й закидали, особливо «славнозвісний» за кафедрою Георге Міхаїле. Згодом справи почали поводити кращати.

Незаперечна же велика заслуга Михайла Гафії Трайсти у заініціюванні справжнього культурного «діалогу». Раніше він закінчив румунський факультет журналістики та філософії університету ім. Спіру Харет, отож добре спізнав румунський культурний простір, потім закінчив філологічний факультет (українське відділення) Бухарестського університету. Уже працюючи в редакції «Нашого голосу», заснував триместровий румунський журнал «Mantua lui Gogol», який видає власними зусиллями. Цей журнал став засобом ведення міжкультурного «діалогу», платформою пропагування літературознавчих екзегез, наприклад, про рецепцію в Україні класиків румунської літератури Міхая Емінеску, Тудора Аргезі та ін. І навпаки, румунськомовним читачам журналу подавалися розвідки про материкових чи україн-

ських письменників Румунії. Журнал вміщав оригінальні румунські твори чи українські в румунських перекладах.

Михайло Гафія Трайста висунув, а колектив «Нашого голосу» вповні схвалив його ініціативу видання румуномовного додатку до журналу. Керівна Рада СУР-у затвердила дану пропозицію, й, таким чином, почав щомісячно появлятися додаток під промовистою назвою «Esoari ucraïnene» («Українські відлуння»). Завдяки швидкому росту популярності і неабиякому зацікавленню ним з боку румуномовних читачів, додаток «Esoari ucraïnene» став окремим повноцінним журналом, який очолила викладачка Клузького університету Михаєла Гербіл, а у складі редакції – безсумнівно відомі імена: Корнелій Ірод, Іван Гербіл, Михайло Гафія Трайста, Ірина Мойсей. Будучи, так би мовити, під вузівським покровительством, здійснюваним тільки особистостями з вищою освітою і великим досвідом, журнал «Esoari ucraïnene» запрацював уже на значно вищих «щаблях».

Українсько-румунському культурно-літературному «діалогові» Михайло Гафія Трайста, будучи особисто знайомим із багатьма румунськими письменниками, всесторонньо сприяє успішним проведенням культурних заходів як голова Бухарестської філії СУР, столичний осідок якої почало відвідувати багато румунів-любителів й шанувальників української культури.

Румунсько-український культурний «діалог» шановний ювіляр проводить і на міжнародному рівні. Він – член Спілки румунських письменників, Спілки професійних журналістів Румунії та Національної спілки письменників України. Часто буває в Україні, зустрічається із членами письменницьких організацій. Досі він переклав на румунську мову кількох сучасних українських письменників, як, наприклад, Володимира Даниленка, Ігоря Гургулу, Миколу Хомича, Галину Тарасюк. А в Україні він уже здобув майже завидну славу, там були надруковані його твори: «Конокрадська честь» (Вид-во «Тиса», Львів, 2017), «Між коханням і смертю» (Вид-во «Растр-7», Львів, 2018), «Незнайомка у фіалковій сукні» (Вид-во «Друге дихання», Київ, 20128). За цю подвижницьку працю Львівська організація Національної спілки письменників нагородила Михайла Гафію Трайсту **Відзнакою «225 років Незалежності України», Золотою медаллю «Почесна відзнака», Літературною премією імені Ірини Віль-**

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

де, а Чернівецька організація Національної спілки письменників – **Літературною премією імені Дмитра Загула**. А Спілка румунських письменників присудила йому премію за збірку прози «Між коханням і смертю».

На многая літ Вам, шановний Ювіляре Михайле! Щоб у здоров'ї й супокі Ваші творчі доробки й далі примножувалися – для Вашого задоволення, а нашої потіхи.

~~~~~

Володимир АНТОФІЙЧУК і Василь ДЖУРАН із Буковини

Одухотворений Верхньою Роною

Михайлові Трайсті на 55-річчя

Пригадалося...

Власне, мова про 8 і 9 листопада 2019-го, коли в Бухаресті на державному рівні утретє відбувалося святкування Днів української мови в Румунії і проходила Міжнародна наукова конференція «Українці Румунії – історія, сучасність та перспективи». Центровою фігурою, як і завше, – поет, прозаїк, публіцист, драматург, журналіст, заступник голови Союзу українців Румунії Михайло Гаффія Трайста.

У залі «Paris» *RIN Grand Hotel* розпочалося офіційне відкриття Події, як зізнався у вітальному слові депутат Румунського Парламенту і голова Союзу українців Румунії Микола Мирослав Петрецький. Він наголосив:

– У першу чергу вітаю усіх із цим святом, адже нас щороку стає більше і більше. Нинішня конференція – третя. Отже, триптих події, яка має вагоме значення і несе доволі-таки потужний струмінь. Це дає змогу наступним поколінням, приміром, через 10-15 років, знати, як твориться історія сучасності.

Адже й справді так: те, що відбувалося тоді – подія державного рівня. Для українців Румунії. Саме на 9 листопада – День української писемності та мови.

Посол України в Румунії Олександр Баньков теж не міг стримати своїх святково-піднесених емоцій:

– Приємно звертатися до Вас втретє поспіль. У цьому вбачаю неабиякий імпульс до зростання того, що спільно робимо. Сподіваюся, що наступного року заходи не обмежаться тижнем, а триватимуть й до місяця.

Воістину, вважаємо, втретє організована Союзом українців Румунії Міжнародна наукова конференція «Українці Румунії – історія, сучасність та перспективи» стала високим виявом наукового, творчого і організаційного духу. Підсумок цього – матеріали, вміщені у своєрідних томах-річниках. Ця конференція, як і дві попередні, на наше глибоке переконання, теж накреслить шляхи для нових наукових відкриттів, зустрічей з цікавими доповідцями і мистцями.

О 16 годині першого дня конференції в ошатній залі *RIN Grand Hotel* тривав чотиригодинний концерт, що був присвячений Дню української мови в Румунії, перед

яким з вітальними словами виступили депутат Микола Мирослав Петрецький і амбасадор Олександр Баньков.

Число художніх номерів незліченне, як і окремих колективів та виконавців із багатьох повітів Румунії, де компактно мешкають українці, і котрі, при цьому, подолали навіть понад 500-700 кілометрові відстані. Зокрема, і вокальна група «Тисяночка» із Закарпаття.

Другого дня тривали роботи у секціях.

Завершальна незабутня мить – презентації книг: «Голос твій ніколи не лукавив» Володимира Антофійчука (про письменника Михайла Михайлюка), «Дитинства зорі калинові» Михайла Гаффія Трайсти, «Калинова душа моя» – його доньки Лариси Трайсти...

Учителю, твоїм ім'ям високим, Зеленоряст беруть на вимір кроки...

А вже нагодилися дві «5» на своєрідний поріг життя-пису (саме так, бо з рядками не розлучається!) славного козака, як шанобливо відгукується про всюдисущого колегу відомий в Україні і Румунії письменник Михайло Михайлюк, а ще, уже світлої пам'яті хрещений батько Михайла Гаффія Трайсти Степан Ткачук, котрий геть-чисто змінив не тільки життяве, а й творче річище того, хто народився у Верхній Рівні (Роні), що на Мараморошині.

Що й казати, нині дещо виходить із моди щиро підказувати молодим на їхні золоті зернини і слабини. Наставник пророче вістив навіть чи не щовечора, телефонуючи на «далекий кут», поки не добився свого – перейзду Михайла Трайсти до Бухареста. На жаль, Учителя не буде на ювілей учня.

Нарочито напрошуються доречні рядки спонтанного значення і звучання:

Учителю, твоїм ім'ям високим,

Зеленоряст беруть на вимір кроки...

Чому? Тому, що авторам цієї публікації пощастило роздобути монографію про Степана Ткачука авторства літературного критика поета, і денникаря із Тернопілля Петра Сороки.

(Продовження на 14 с.)

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

Одхотворений Верхньою Рівною

(Продовження з 13 с.)

Про багатьох сказав, а стільки ще вповість!

Степан Ткачук покликав лісоруба Михайла Трайсту ткати для української тайстри неспроста. Творче живо.

Зміна місця роботи, згаданих координат домівки суттєво позначилися на Планиді Поета. Багато пише і видає. Це при тім, що паралельно втягується у майже добову громадську роботу, зокрема у СУРі.

Редактор книги повістей «Між коханням і смертю» Михайла Трайсти романіст Корнелій Ірод зазначив на цифрі «15», тобто йшлося про кількість книг письменника. Але це ще 2016-го. Потужний автор завдяки нуртвіливо-спрямівній лінії творчості розширює діапазон жанрової палітри і з характерною рисою оприявнює те, що, по суті, у переважній більшості заперечується чи не на кожному кроці. Мова про вічне несприйняття творчими особистостями одне одного.

Пан Михайло розуміє: завтра усе може бути запізно. Без найменшого сумніву, саме таким і має вирізнитися з-поміж інших Майстер Пера. А який молодий умілець (бо що то дві «5» на календарі життя!) скрупульозний, коли намагається зазирнути у літературне минуле через його шибку воістину зацікавленим поглядом. Результат? Книга публіцистики «Під сузір'ям слова», яка побачила світ 2018 року. Тут розповіді, зокрема про піонера українського слова на Мараморощинні Гаврила Клемпуша (був на 100-річчя з дня народження Ольги Кобилянської, у той час дружив і листувався із скульптором та поетом Опанасом Шевчукевичем, зятем буковинського письменника Івана Бажанського). Далі: Іван Шмуляк, Іван Федько, котрий навчався у професора і поета Дениса Онищука (родича Івана Бажанського). Додамо: на фасаді Кліводинської школи Денисові Онищуку 2011 року стараннями кафедри української літератури філологічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича відкрито і освячено барельєф, оскільки ходив тут до початкових класів, згодом – до Кіцманської гімназії.

Андрій Малишко навіть бачився у Сереті з Іваном Федьком, який читав класикові власні вірші. Варті уваги й есе Михайла Гафії-Трайсти про Марію Опрішан, Марту-Марію Боту, Марію Чубіку, Михайла Небиляка, Миколу Корсюка, Анну Трайсту-Рушть, Миколу Корнищана та інших. У «Літературних карбах» гранично чітко увиразнені постаті Степана Ткачука, Івана Ковача, Михайла Михайлюка, Івана Кідешука, Михайла Волощука, Степана Бучути, Лео Бутнару.

Своє слово мовив письменник і про класика української літератури Ольгу Кобилянську, як і її повість «Ца-

рівну», котру чернівецький драматург Василь Довгий утілює у 20-серійну телеверсію, а Ботошанський театр імені Міхая Емінеску – його дводієву однойменну п'єсу завдяки перекладові Івана Кідешука. Той самий Василь Довгий, котрий був головою Чернівецької обласної організації НСПУ і головою Чернівецького обласного відділення товариства «Україна – Румунія».

Верхньорівнянський ряд...

Як же інакше, коли родинне село Верхня Рівна славна сузір'ям письменників: Михайло Небиляк, Марта Бота, Анна Трайста-Рушть, Марія Опрішан, і, власне, Михайло Трайста. Та ще єврейський літератор Вольф Тамбур. Яке ще село може зрівнятися з Рівною? Неспроста коренева основа у двох слів «рівна».

Як же інакше, коли на відстані так близько-близько уміє добачати далеке пан Михайло. Водночас це дає унікальну змогу відчувати хронометричну точність подій. Виділити те, що іншим не углядіти не під силу.

Щоденникар

Хіба дарма писав про Степана Ткачука наскрізь молитовний Петро Сорока? Ні! Взаємозв'язок Серета, Негостини, Сучави, Гури Гуморулуя і Бухареста із Буковиною.

Михайло Гафія Трайста тонко передає засобами слова напругу очевидного, тобто подієвого, що за Серетом Михайла Михайлюка на Буковині.

Хочеться читати і читати такі нотатки незвичайного подорожнього. Як «Подорож стилем» Богдана Рубчака – про мандрівні розповіді Ліді Палій.

Така нагода була півтора роки тому: очікувався приїзд Михайла Трайсти до Мілієва Вижницького району, адже удостоєний літературної премії імені Дмитра Загула, класика української літератури, що творив ув історичній добі разом із Павлом Тичиною.

І хоча не був присутній, однак ніколи не пізно, хоча й нагороду передали до Івана Кідешука, а він – до Бухареста.

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

В усьому свій зв'язок. Пан Михайло народився однієї ж тієї днини, що й класик українського та світового кіно, актор і режисер Іван Миколайчук – 15 червня. Це ж число – й Івана Сучавського.

Перекладач

Кажуть же: скільки мов знаєш, стільки й багатий.

У Бухаресті взяли за правило: на дні української мови в Румунії (щира дяка за це депутатам парламенту Румунії і голові СУРУ Миколі Мирославу Петрецькому) завжди презентувати книги як українською, так і румунською мовами.

Їй Богу, так тішить і лагіднить думку дворянок у всіх без винятку книжках: «Наклад фінансований Союзом українців Румунії». Пишуть і перекладають. Чим не приклад?!

Час Трайст. Батько і донька Лариса недавно стали повноправними членами Національної спілки письменників в Україні.

Мотивація для праці!

... Є день, коли з верхів небес і верховин гір надходить тихо-тихо Верхня Рівна, де в метрику уписане життя.

Друже, твій і твого наставника Степана Ткачука улюблений вираз «дубове здоров'я». Він – першооснова для Майстра мислити і творити. Цього тобі й бажаємо, адже це кодовий ключ. Друге у цій вервечці Долі – щастя. Третє – Добро. Нехай оця тріада постійно супроводжує тебе в житті.

Із Ювілеєм, колего! Келихи із шампанським виснуть наполегливо! Як під ротондою блакитного неба Твоя Верхня Рона, якою ти одухотворений.

Віктор ГРИГОРЧУК**«Я навіть не помітив, як став письменником...»****Інтерв'ю з письменником, перекладачем, журналістом Михайлом Трайстою**

Літературознавець, прозаїк Володимир Даниленко охарактеризував Михайла Трайсту такими словами: «Його письмо – це синтез української класичної та сучасної української прози. У письменника жорстка, чоловіча манера письма. Він вміло вибудовує драматичний конфлікт і використовує діалектний колорит Мараморощини. За глибиною, внутрішньою напругою, гумором, пластикою, епічним мисленням це один з найкращих сучасних українських прозаїків».

Віктор Григорчук: Вітаю тебе, Михайле, з днем народження і бажаю отримувати від життя тільки позитив, а все лихе нехай оминає тебе стороною. Подорожуй, досягай своїх цілей та втілюй усі мрії! У тебе все вийде, я впевнений!

Дякую, що знайшов часу поспілкуватися з нами і нашими читачами. На початку нашої розмови розкажи, будь ласка, про твоє дитинство. Я впевнений, що ти пригадаєш чимало цікавих «трафунків», як би сказав пан Михайлюк.

Михайло Трайста: Антуан де Сент-Екзюпері, один з моїх улюблених письменників, має гарний вислів: «Я прибув з дитинства, наче з іншої країни...» Всі дорослі були дітьми, але часто забувають про це, а деякі навпаки – двічі живуть на світі: перший раз у дитинстві, а вдруге – у спогадах про нього. Я належу до другої категорії, тому часто згадую дитинство у моїй творчості, бо десь там, у глибині пам'яті, ще живий образ мого дідуса Ніколая, бабусь Марії та Гафії, вуйків Росолика та Ферищака, сусідів, там моя назавжди рідна Верхорівна, присілки Жулинці та Бабинове, іржання коней, блеяння овець, гавкання собак, запах диму, який здіймався над

селом, наче святе благословіння, шум весняних потоків, перші чоботи та перша поїздка з батьком до Сігету...

В.Г.: Як проходило навчання у початковій та середній школі? Якими були твої учителі та викладачі?

М.Т.: Можу похвалитися, що два чи три рази, повела мене мати до дитячого садка, який був у центрі села, але до центру було досить далеко, треба було купованого одягу, черевиків, а до школи нашого присілку можна було добратись і босоніж, зодягненим у чіноватих гачах та сорочині. І так з чотирьох років я почав ходити у перший клас, який повторював три роки, бо тільки в шість років мене записали в шкільний журнал, але тоді я вже вмів читати й писати.

Вчителька Гафія Дзябенюк, яку я дуже поважаю і люблю, як рідну матір, за те, що вчився добре, брала мене до себе додому, де я дивився досхочу на ту дивну-предивну річ, яку звали «телевізором», бо у нашому присілку не було навіть світла і був один єдиний радіоприймач. Ми вчились в одній з кімнат вуйка Бойчука, по 15-20 учнів, від першого до четвертого класу.

Опісля мені знову пощастило, бо від п'ятого до восьмого класу моїм класним керівником був Юрій Бота – чоловік письменниці Марти Бота, надзвичайна людина, справжній педагог. У цей період я не старався учитись, але читав страх багато, навіть по книжці в день, і почав писати поезію, складати власні казки, сюжети для фільмів, їх я розповідав друзям, з якими пас худобу, так, буцімто я бачив такий фільм, чи чув таку казку. У сьомому класі я вже дебютував у часописі «Вільне слово».

(Продовження на 16 с.)

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

«Я навіть не помітив, як став письменником...»

(Продовження з 15 с.)

В.Г.: Розкажи для читачів «Нашого голосу» коротко про твою університетську освіту. Наскільки мені відомо, ти закінчив не один факультет?

М.Т.: Після восьмирічки, я поступив на українське відділення ліцею ім. Драгоша Воде, звідки через рік мене викинули «за добру поведінку», і я повернувся до рідного села, де закінчив десять класів. Після чого закінчив профучилище слюсарів у місті Бая Маре, а опісля закінчив ліцей заочно. Щодо моєї університетської освіти, я вчився два роки на Філологічному факультеті Сучавського університету ім. Стефана Великого, але перервав курси. Пізніше поступив на два факультети: філософії та журналістики, які закінчив успішно, а опісля закінчив і факультет іноземних мов та літератур (українсько-російське відділення) Бухарестського університету, тут же я закінчив і магістратуру.

В.Г.: Як писав великий геній української літератури: Учітесь, читайте, і чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь. На цьому ти поставив крапку навчанню?

М.Т.: Здобувши ступінь магістра, я поступив у Культурно-літературну докторську школу Бухарестського університету і попрацював-таки дуже серйозно протягом майже п'ять років над докторською роботою на тему «Образ москаля в українській культурі».

В.Г.: І як з нею справи?

М.Т.: Праці було багато, але докторська вже закінчена. У червні цього року я мав захищати її, але через ці скрутні часи, які проживаємо зараз усі, зможу захиститись тільки восени.

В.Г.: Читаючи деякі статті про тебе, я із задоволенням дізнався, що ти в юності працював прикордонником на кордоні Румунії з Україною, як і деякі з голів філій СУР. Як ти став прикордонником і чому не залишився працювати у прикордонних військах?

М.Т.: Так, я працював прикордонником після революції, а дотоді я працював у шахті, на різних будівельних роботах, лісорубив і навіть займався різьбярством, ви можете побачити багато з моїх праць у монастирі Лайніч, що знаходиться поблизу міста Петрошань, на березі річки Жіу, а також і в монастирі Берсана, на Мараморощині. Ну, а вже після революції я найнявся служити сержантом-прикордонником.

В.Г.: Чому ти вибрав професію журналіста? У ті часи у прикордонних військах можна було заробляти «на щоденний хліб» більше, ніж пером?

М.Т.: Це правда, можна було, але я в той час став кореспондентом марамороських місцевих газет, а також

і сурівських публікації, заробив собі славу доброго (тобто злого) газетяря, якого часто давали до суду через щире писанину, і я зажадав мати диплом журналіста. Опісля мене Степан Ткачук завербував до української газетярської братії. Степан Ткачук був для мене хрещеним батьком у літературі, і дуже багато допомагав мені, як морально так і матеріально, і просив, щоб я не «розтраїстився», бо прокляне мене з того світу.

В.Г.: Чим тобі подобається така робота і чим не подобається?

М.Т.: Дуже подобається, і я горджуся нею. Горджуся, що став членом Спілки професійних журналістів Румунії і не знаходжу жодної причини, через яку мені не подобалась би професія журналіста.

В.Г.: Ти б хотів змінити свою професію і чому?

М.Т.: Ні в якому раз, якщо б я знову родився на світ, то знову вибрав би саме цю професію – журналіста.

В.Г.: Якщо говорити про журналістику, якій ти віддав приблизно 20 років свого життя і яка, відчувається, впливає на твій підхід до написання книг... Які сюжети зворушили тебе найбільше?

М.Т.: У румунській пареміології є такий вислів: селянина можна вигнати із села, а село із селянина – ніколи. Тому мені найбільш любі сюжети із сільського життя, і не теперішнього модерного, а давнього, міжвоєнного та післявоєнного періоду. Ось так і народились такі повісті, як «Конокрадська честь», «Ненависть до ближнього», «Між коханням і смертю», «Зустрінемося у пеклі», «Час рани не гоїть», «Oberrohnen», «Бляшаний хрест», «Стижерети», п'єса «Коханки з марамороськими очима» та дуже багато оповідань, як наприклад гумористичний цикл про вуйка Ферішака. Правда, я маю декілька і постмодерних творів, як новели «Людина з потойбіччя», «Незнайомка у фіалковій сукні», «Ніч на Святого Андрія», або п'єси «Женихи Амалтеї», «Чудотворний портрет» та «Коли смерть була він», але я написав їх, мабуть, тільки тому, щоб йти творчим шляхом пліч-о-пліч з моїми сучасними побратимами.

В.Г.: Наскільки мені відомо, ти редактор кількох журналів українською та румунською мовами? Як тобі вдається виконувати ці «літературні обов'язки», пов'язані з творчістю?

М.Т.: Так, окрім «Нашого голосу», я є засновником і головним редактором триместріального літературного журналу «Шинель Гоголя», та редактором двох престижних літжурналів Спілки письменників Румунії: «Ротонда Валаги» та «Каліграф». Окрім цього, я є постійним щомісячним кореспондентом інших восьми публікацій. Мабуть, мені все вдається тому, що я не вважаю це

Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра! • Вітаємо ювіляра!

обов'язком, а прекрасною розвагою, і ось так я щодня по 10-14 годин розважаюсь.

В.Г.: Коли ти вирішив стати письменником?

М.Т.: Я ніколи не вирішував, не мріяв, і навіть не помітив, як став письменником.

Сьогодні мені здається, що я завжди був ним, ще з дитинства, коли розповідав на толоці моїм «цімборам» вигадані мною сюжети фільмів.

В.Г.: Перший твір – це був вірш чи проза? Що ти відчував, написавши свій перший твір?

М.Т.: Перший мій твір – це був вірш «Моя батьківщина», надрукований у червні 1979 року в «Новому віці». Мені тоді було 14 років, і я пройшов крізь велике розчарування – батько, будучи свідком Єгови, так навіршував мене, що тільки через 20 років почав знову публікувати свої твори, хоча румунською мовою я писав постійно, і багато з того написаного переробляю сьогодні.

В.Г.: Що ти почув тоді від побратимів по перу? Була підтримка, яку очікує кожний початківець у цій галузі?

М.Т.: Як я уже сказав, у мене був мій хрещений батько в літературі – Степан Ткачук, а з таким покровителем нестрашні жодні літературні критики. І взагалі, окрім

різних літературних сайтах, і це для мене найголовніше за будь-яку премію. Я витрачаю годину-дві на день, щоб спілкуватися з ними.

В.Г.: Твій літературний діапазон досить масштабний. Це й любовна лірика, і сценарії, і проза, і дитячі книжки. Як ти вибираєш про що будеш писати, наприклад, від завтрашнього дня? Чи ти працюєш одночасно над різними творами?

М.Т.: Любовну лірику, тобто поезію – тексти для пісень, я пишу для моїх друзів піснярів-фольклістів. Коли знаходжусь за кермом – записую на диктофон. А решту, що прийде на думку, за письмовим столом – прокидаюсь завжди о третій годині ранку, вечором не можу писати, і працюю одночасно над кількома творами. На примір зараз на моїм столі лежать: роман «Під сузір'ям ягняти», дитячі повісті «Панас Гусопас» та «Велика Кочовиколандія», повість «Небо за ґратами», книга публіцистики «Історія української культури Румунії» та переклад на румунську мову роману «Твій погляд Чіо-Чіо-Сан», Андрія Любки.

Г.В.: У письменників є теми, яких вони не торкнуться за жодні гроші чи популярність. Чи є у тебе такі табу?

М.Т.: Жодного разу не думав над цим. Мабуть, не торкнувся б нізачо у світі гомосексуальних тем, й антиукраїнських теж.

Г.В.: Маючи на увазі, що ти започаткував фестиваль-конкурс «Українські юні таланти», як оцінюєш рівень знання української мови учнями?

М.Т.: На це запитання могли б відповісти найліпше члени комісії, журі, які оцінюють роботи конкурсу. Певна річ, що учні, які беруть участь у літературній номінації конкурсу, а їх не так багато, володіють українською мовою.

Г.В.: Що спонукало тебе видавати журнал «Шинель Гоголя» («Mantaua lui Gogol»)? Коли появилвся перший номер?

Хто є його кореспондентами? А читачами? Хто фінансує цей журнал?

М.Т.: Завдяки таким журналам, як «Шинель Гоголя» та «Українські відлуння» («Ecoui ucraïnene»), який появилвся нещодавно, румунський читач може дізнатись багато про українську літературу та культуру, як материкову, так і нашу в Румунії. Перше число «Шинелі Гоголя» появилсь у січні 2012 року, його кореспондентами стали письменники: Корнелій Ірод, Аурел Марія Барос, Штефан Доргошан, Сільвія Забарченку, Дан Марта (Румунія), Лео Бутнару (Молдова) Крістіан Паул Мозору (Німеччина), а також багато престижних університетських викладачів та професорів.

(Продовження на 18 с.)

Михайло Трайста у краю дитинства

Михайла Михайлюка, який намагався задушити мене як письменника після першої збірки, інші відгукнулись позитивно на мої твори і багато допомагали мені, як на примір Ірина Мойсей, яка взяла мене до «Нашого голосу», бо я спочатку був штатним кореспондентом «Українського вісника».

В.Г.: На твою думку, що є найголовніше для письменника: премії, визнання, оцінка праці? Чи щось інше?

М.Т.: Премії та визнання написаних творів є дуже важливими для початківців, але коли ти вже стаєш професійним письменником і тобі вручають ці премії, і пишуть про тебе твої друзі – побратими по перу, то воно вже не те. Тоді найголовнішими є читачі та їхні відгуки. У мене є щодня від 100 до 500 читачів у Фейсбуці та на

Василь Каптару

Нова книга побачила світ за фінансової підтримки Союзу українців Румунії

У Бухаресті вийшла книга Галини Тарасюк «Дама останнього лицаря», у перекладі Марії Семенюк-Гошук, Корнелія Ірода та Михайла Гафії Трайсти. Це збірка новел, написаних, за словами самої авторки, у жанрі абсурдного реалізму. Книга була надрукована видавництвом RCR Editorial, за фінансової підтримки Союзу українців Румунії.

Вміщені у збірці новели – дуже різні за тематикою, змістом і навіть стилем, однак у центрі кожної – людська душа, яку Галина Тарасюк багато років досліджує.

Всесвіт новел Галини Тарасюк постає перед читачем як «відкрита рана» сучасного суспільства, в якому людські страждання є всюдисущими, незалежно від віку чи соціального статусу, породжуючи глухий «плач» своїх героїв, – пише редакторка книги, доктор філологічних наук, лектор Михаєла Гербіл.

Галина Тарасюк, українська поетеса, прозаїк, перекладач і критик, є авторкою кількох десятків збірок поезії та книг прози, за які отримала чимало українських та закордонних премій. З-поміж них слід згадати літературно-мистецьку премію імені Сидора Воробкевича (1998 р.), літературну премію імені Олеся Гончара (2006 р.), літературно-мистецьку премію імені Іва-

на Нечуя-Левицького (2009 р.), премію імені Дмитра Нитченка та премію Міжнародного фестивалю «Європейська весна поетів» (м. Кишинів, 2014 р.).

Вона є членом Національної спілки письменників України, Асоціації українських письменників та Національної спілки журналістів України. Тричі книжки української поетеси удостоювалися звання «Найкраща книга року». Багаторазово висувалася на здобуття Шевченківської премії, найвищої в Україні творчої відзнаки за вагомий внесок у розвиток культури та мистецтва.

«Я навіть не помітив, як став письменником...»

(Продовження з 17 с.)

Читачами цього журналу упершу чергу є бухарестська письменницька еліта, але є і багато інших абонентів з провінції. Журнал фінансований різними спонсорами.

Г.В.: Крім вищесказаного, ким ти ще працюєш на ниві україністики, і літератури взагалі в Румунії будь вона українською чи румунською?

М.Т.: Зараз я є заступником голови СУР, головою Комісії з питань культури СУР, головою Бухарестської організації СУР, членом Комісії з питань культури Департаменту міжетнічних зв'язків, а також модератором літстудії «Літературний легіон» та директором видавництва «Шинель Гоголя».

В.Г.: Твоє кредо, твій улюблений вислів?

М.Т.: Я є рабом цього світу, як помру – стану вільним!

В.Г.: Хто твій улюблений український письменник чи поет? Якій літературі віддаєш перевагу?

М.Т.: У мене багато улюблених письменників, давайте назву п'ятьох перших: Михайло Коцюбинський,

Ольга Кобилянська, Василь Стефаник, Василь Земляк, Улас Самчук. Як, бачите, хоча це не модно, але я віддаю перевагу класичній літературі.

В.Г.: На закінчення нашої дискусії, будь ласка, презентуй книги, які ти написав та опублікували до цього часу.

М.Т.: Презентувати кожну книгу окремо не буду, але скажу, що до тепер побачили світ понад 30 написаних мною книг прози, драматургії, поезії, публіцистики та перекладів, і хочу наголосити, що поверх 20 з них вийшли за фінансування Союзу українців Румунії.

В.Г.: Твої побажання нашим читачам?

М.Т.: Багато щастя, здоров'я і постійного бажання читати!

В.Г.: Найголовніше в житті кожного з нас – здоров'я, тож я бажаю, щоб ти і твої рідні завжди були здорові. Решта все додається, адже воно залежить тільки від тебе. Нехай Господь оберігає тебе від негараздів. Нехай доля і надалі буде прихильною до тебе, даруючи радість життя, незрадливу удачу, вірних і надійних друзів!

До нових зустрічей на сторінках часописів СУР-у!

Іван КІДЕЩУК

«ДУМИ МОЇ, ДУМИ МОЇ, / ВИ МОЇ ЄДИНІ...» (II) – ДУМИ ШЕВЧЕНКА МІЖ КООРДИНАТАМИ ЕСТЕТИКИ ТА УКРАЇНОФІЛЬСТВА –

Возвеличення «Духу істини» світлим словом правди й любові про сакральність онтологічних цінностей рідної землі зичили Шевченку відваги й сили служити своїм побратимам з відданістю народних героїв української землі, скорбної неньки-України, над долею якої поет з дитячих літ проливав сльози: «Тільки... плакати/ Тільки сльози за Україну,/ А слова – немає»; плакав молодим кріпаком за волю, плакав і вільним на чужині та немічним, мов пророк Єремія, що в посуху молитвою й плачем благав у Бога життєдайної води для Єрусалиму: «Кто даст главе моей воду,/ И очесим моим источник слез,/ И плачуся и день и ночь, о побиенных – Иеремия, глава 9, стих 1» (мотто до поеми «Кавказ», 1845). За свідченням молодого поета, непересічного борця за правду і волю закріпачених земляків, слів не вистачало. Якщо закріпачену Україну та кавказькі народи представляє образ невмирущого Прометея, прикованого до гірської скали, де орел клює серце його: «Розбиває, та не вип'є/ Живущої крові –/ Воно знову оживає/ І сміється знову./ Не вмирає душа наша./ Не вмирає воля/ І неситий не виоре/ На дні моря поле», бо ніхто на землі «Не скує душі живої/ І слова живого/ І не понесе слави Бога/ Великого Бога». Так перед нами утверджується і сила безсмертя народів.

Шевченківська всевідома алегорія поеми «Кавказ» про вічність Божої волі й душі, слова та слави Господньої, побудована на словах-почуттях животворящих та словах-мислях або життєвих концептах, перевірених життєвою практикою, у тісному зв'язку з Божими Законами Св. Письма, з гармонією, в якій потребує жити людина, земна істота, з рослинним і тваринним світом, з природою, не як її винищувач, а як хоронитель, бо Господь – наш Всеохоронник. У Псалмі 8 Давида уточняється Божя велич і возвишеність людини: 2. Господи, Боже наш, яке предивне Твоє ім'я по всій землі! Ти возніс славу свою вище неба. 3. З уст дітей і немовлят учинив єси хвалу проти своїх супостатів, щоб угамувати ворога і бунтаря. 4. Коли на небеса спогляну, твір Твоїх пальців, на місяць

та на зорі, що створив єси, 5. то що той чоловік, що згадуєш про нього, або людська істота, що про неї дбаєш. 6. Мало чим зменшив його від ангелів, славою і честю увінчав його. 7. Поставив його володарем над творами рук Твоїх, усе підбив йому під ноги; (...) 10. Господи, Боже наш, яке предивне ім'я Твоє по всій землі! Повторення Давидом другого стиха вкінці підкреслює вічну заборгованість і подяку людини перед Господом та Всемогучим іменем Його. Це – повага, на яку звертав увагу румунський православний поет-теолог Нікіфор Крайнік (1899-1972), що заснував ж. «Gândirea» («Мисль») та літтецію «Мислителів», де програмно вимагав зображати в їхній творчості «Хоч крихітку неба» те, що український геній Шевченко своїми поетичними Думами/Мислями, ще від дебюту оспівував з глибокою вірою, плачем і сльозами національну біль і підіймав гідність свого народу до неба, а його «Кобзар» з ласки Божої став посередником між Св. Письмом та скривдженими, скорботними людьми, навчаючи ніколи не відхилятися від «...слави Бога,/ Великого Бога», захисника «душі живої», «волі» і «слова живого».

Тарас Шевченко від програмних дум-присяг постійно будував і доповнював багатопланово свій «Кобзар» в «Євангельських ключі» (як визнав вперше Є. Сверстюк!) регістрами релігійної поезії молитов і псалмів у першому переспіві українською мовою для своїх обездолених малоросів, що доти не мали Св. Письма рідною мовою, та присвятив їм лірику сакральної і величної історії народної боротьби за волю, правду й незалежність Української держави. Поруч них вперше розшаровується міцний пласт поезії філософського забарвлення дум і роздумів про життя-буття своїх побратимів та легендарні героїчні вчинки козацтва і славної Гетьманщини їхню велич і падіння протягом зрадливої історії-мачухи.

(Продовження на 20 с.)

«ДУМИ МОЇ, ДУМИ МОЇ, ВИ МОЇ ЄДИНІ...» (II)

– ДУМИ ШЕВЧЕНКА МІЖ КООРДИНАТАМИ ЕСТЕТИКИ ТА УКРАЇНОФІЛЬСТВА –

(Продовження з 19 с.)

Одночасно виокремлюється і поезія про тонку чутливість жіночого серця матерів, покриток та зраджених дівчат, поезія про гірку кріпацьку долю земляків, «рабів/ отих німих», на сторожі яких поставив «слово», та поезія оспівування краси і багатства України, у романтичному дусі нескінченного гімну прославлення Бога і рідної, закованої в кайдани землі, у благанні в Бога кращої долі для свого народу, якому присвятив свій «Кобзар», уклавши в нього шедеври чутливої лірики, поем та балад, історичних дум та пісень, що прославляють велич України Гетьманської доби з її героями-козаками та гетьманами Богданом Хмельницьким, Іваном Підковою, мужніми отаманами Наливайком, Гамалією, Трясилом і гайдамаками – вічними, як сам народ України, що віками боровся за волю, правду й незалежність

Недаремно Шевченко у згаданій сатирі «Кавказ» висвітлює «словами живими» жахливий образ горя людського: «За горами гори, хмарою повиті,/Засіяні горем, кровію політі./ .../ Отам-то милостиві ми/ Ненагодовану і голу/ Застукали сердешну волю/ Та й цькуємо. Лягло костями/ Людей муштрованих чимало...» Чи може існувати більше горя у світі, як «гори.../ Засіяні горем, кровію політі»? А «волі», притоптаної людьми, «ненагодованої і голої»? А «людей муштрованих», що полягли «костями», «А сльоз, а крові? Напоїть/ Всіх імператорів би стало/ З дітьми і внуками, втопить/ В сльозах удов'їх. А дівочих,/ Пролитих тайно серед ночі!/ А матерних гарячих сльоз!/ А батькових старих, кровавих,/ Не ріки – море розлилось,/ Огненне море! Слава! Слава!/ Хортам, і гончим, і псарям,/ І нашим батюшкам царям/ Слава!» Немилосердною іронією, епітетами, сарказмом та інвективою поет засуджує і принижує найбільших винуватців світу – царів, їх «хортів, гончих і псарів» та «імператорів» через зневагу Божої волі і винищення невинних людей війною та злиднями; вони купаються в постійних «сльозах удов'їх», «дівочих», «матерних» та «батькових», і сльози народу, що терпить гніт, зливаються в море, в «Огненне море!», в якому може потонути зловна династія. Через безпощадний виступ Шевченка проти царизму син царя Миколи (п. 1855) Олександр II відмовиться скоротити строк його заслання на прохання друзів, що хотіли захистити здоров'я поета: «Этого я не

могу простить, потому что он оскорбил мою мать» (К. Ф. Юнге «Воспоминания» 1914, с.196; «Біографія Т. Г. Шевченка за спогадами сучасників» К. 1958).

Отже, «словами-поняттями животворящими» – за висловом П. Куліша – Шевченко цією сценою та іншими подібними творить політичну сатиру-інвективу і обвинувачує самодержавство та російського царя тюремника народів: «У нас же й світа як на те –/ Одна Сибір неісходима/ А тюрм! а люду! Що й лічить!/ Од молдованина до фінна/ На всіх языках все мовчить/ Бо благоденствує!» Тому поетичний шедевр стає «огнистою інвективою темного царства» (Іван Франко), а за таке непростиме обвинувачення поета було засуджено на десятилітню каторгу і затавровано тяжкою солдатчиною в Орській кріпості, де він втратить надію у свій порятунок і напише майже безнадійні свої «Думи»: «Думи мої думи мої/ Ви мої єдині», щоб не покидали його «при лихій годині», бо тільки думи «сизокрили/ Мої голуб'ята» із-за Дніпра могли б розвеселити невольника й «погуляти/ З киргизами убогими/ Вони вже убогі,/ Уже голі... Та на волі/ Ще моляться Богу». Поет почувається закутим рабом, позбавленим волі, немічним, а сили додає йому лише надія на Бога.

Шевченко любив киргизський народ і оцінював, бо киргизи «убогі уже голі, але «на волі» і «Ще моляться Богу»! З народу Шевченко зібрав тільки в кількох рядках вірша святі рятівні слова своїх «Дум» – думи мої/ думки «єдині».., «киргизи убогі.., голі... на волі/ Ще моляться Богу» – а в них ховається та животворяща сила, яку прибитий горем невольник-самітник шукає у себе дома і повторно запрошує до себе в гості думи: «Прилітайте ж, мої любі/ Тихими речами/ Привітаю вас, як діток/ І заплачу з вами». Поет чекає спокійних милих вістей із рідної землі, бажає зустрітися з ними, як батько з діточками, щоб заспокоїтися плачем, очистити душу і набратися сил, не так фізично, як духовно, як зізнається в іншому вірші того ж періоду «Не гріє сонце на чужині/ А дома надто вже пекло», в якому згадує кріпацькі молоді роки та пекельне життя земляків, коли «Мені невесело було/ Й на нашій славній Україні./ Ніхто любив мене, вітав,/ І я хилився ні до кого./ Блукав собі, молився Богу/ Та люте панство проклинав./ І згадував літа лихії,/ Погані, давнії літа,/ Тойді повісили Христа,/ Й тепер не втік би син Марії!» Це означає, що «дома», на Україні, царизм

ототожнюється з пеклом, що «пекло» лютим лихом наші милі «славні»/величні, героїчні землі, бо люди, «мов німі, на панщину йдуть», не вітаються навіть, а молодий кріпак-козачок сім'ї Енгельгардта грішив, проклинаючи «люте панство» з думами/думками про «літа лихії,/ Погані давнії», як уявляє собі злих людей/євреїв, що розіп'яли Христа, бо певне і в його дні ті, що розводять пекло між людьми, принесли б у жертву Сина Марії – наголошує розчарований, самітний невольник.

Михайло Божій, Думи мої, думи

Вірші Орського періоду, як і згадані думи, демонструють із самого початку, що рідна земля України і народ та життя і смерть залишаються духовною віссю екзистенції Тараса Шевченка, його витривалості в боротьбі за волю, але дійсність заслання погрожує раптом смертю і пробуджує у душі поета жахливу драму, злобу до москалів, що не поховують «по-нашому»/ по-українськи, а буде труна «із дерева чужого», без «крихотки землі/ Із-за Дніпра мого святого». Тому рефрен Орських дум спонукає до прижиттєвого уявного рекієму поета з риторичними ласкавими звертаннями «Думи мої, думи мої,/ Ви мої єдині,/ .../ Прилітайте, сизокрили/ Мої голуб'ята/ .../ Прилітайте ж, мої любі/ .../ Привітаю вас, як діток/ І заплачу з вами.

Перші Шевченкові «Думи» 1839 року містять той же онтологічний рефрен «Думи мої, Думи мої,/ Квіти мої, діти», вони імперативно відображають бажання поета повернутися на Україну з чужого Петербургу, бо ж вони викутані, як рідні милі діточки: «В Україну ідіть діти,/ В нашу Україну/ Попідтинню сиротами,/ А я – тут загину». А далі картина розливається по діапазону українського духу і мислення: «Там найдете щире серце/ І слово ласкаве/... щиру правду,/ А ще, може, й славу...» Через те, що змушений бути на

чужині після викупу з кріпацтва, поет просить у своєї неньки: «Привітай же, моя ненько,/ Моя Україно,/ **Моїх діток нерозумних**,/ Як свою дитину». Коли душі молодого поета загрожує найбільший неспокій, він скликає, за звичаєм, до себе в гості своїх «діток» з України: «Прилітайте ж, мої любі,/... / Привітаю вас, як діток/ І заплачу з вами». Звітування творчих дум-«діток» перед батьком принесуть вісті про кріпацьку лиху долю і відкриють «щиру правду» про волю-неволю й Божу мудрість Св. Письма та, певне, про любов до рідної землі та колишню велич і «славу» Гетьманської України, бо «Наша пісня, наша слава/ Не вмере, не загине» – оспівував своїми «Думами» Шевченко безсмертя українського народу («Думи мої», «Перебендя», «До Основ'яненка», «Кавказ»).

Академік Іван Дзюба визначає жанрове поширення дум Шевченка рисами владності, невідступності й, навіть, в'їдливості, вкоріненості, зосередженості на суспільному житті й цінностях християнства та духовних імперативах власної творчості (див. «Тарас Шевченко: Життя і творчість» К., 2009)

Як ми запримітили подосі «Думи» Шевченка пречисті, вольні, нові, правдиві, веселі, сизокрили дітки, сироти, любі, єдині, голуб'ята, тощо, поруч зі злими, лютими, лихими, скорбними і т. д., які стають лейтмотивами «Кобзаря», як прекрасно називає сам поет «Квіти мої, діти!» найкращі його поетичні думки, що зливалися в незбагненні шедеври романтичної естетики.

Кандидат філологічних наук і співпрацівник НАН України Роксана Харчук вважає, що Тарас Шевченко не тільки розвинув жанр поетичної думи, але й ототожнив свою поезію з думами. Тому образ думи концептуальний, бо вони мали центральне місце в кобзарів і посіли те ж місце в його поезії, а критика вважає їх символічними для всієї творчості Шевченка, тому що в думах втілилась вся історична пам'ять нації, її громадський і естетичний ідеали (див. «Образ думи у творчості Тараса Шевченка» – Шевченкознавчі студії, 2013, Вип. 16, с.102).

Думи Шевченка зберігають характер філософських заглиблень-роздумів про милий світ рідної землі України, світ реальних та уявних персонажів і життєвих проблем свого народу та проблем особистого мученицького життя поета, злитих в одне ціле, це справжній синтез між усною творчістю і книжковою поезією на координатах зразкової естетики та українофільства.

Сильвестр ЯРИЧЕВСЬКИЙ

ВІДЧИТ НА ТАРАСІВ ВЕЧІР

(Продовження з № 311)

Дар поезії ужив Шевченко на добре діло. Він співав і співати рад був про Бога, правду, про любов, про Україну і її старину. Тій програмі вірним поки вік полишився Шевченко. Він бажав, щоб його голосне слово видало добрі жнива для України.

...Орю

Свій переліг – убогу ниву!

Та сію слово. Добрі жнива

Колись-то будуть.

(*«Не нарікаю я на Бога...»*)

Муза його була йому вірною дружиною, віршами-дітьми. Він розіслав їх повсюди!.. Розійшлися вони по всій Україні. Знайшли там і щире серце, і слово ласкаве, і правду, і славу. Та не тільки в самій Україні. Далеко поза руські степи розлогі, поза руські гори, поза руське море розлетілись легенько діти і всюди знаходять любий привіт... Людські серця себе розуміють... На далекій забутій Україні мучений кріпак ударяє в незнану кобзу – і міліони сердець слухають таємничого голосу, мов голосу людськості, котру зосередив у собі і появив у піснях ізбранник Божий!..

Усі поезії Шевченка переповнені любов'ю до рідного краю. То любов виходяча з глибини чуючого серця, якої звичайному чоловікові зрозуміти тяжко.

У Шевченка Україна – то найвища святість земна. За неї і тіло, і душу він радо приносить Богови в жертву, для неї живе і страждає. Се найшляхетніший патріотизм, котрим наступні покоління кріпитимуть занепалий дух народний.

Я так її, я так люблю

Мою Україну убогу –

За неї душу погублю!

(*«Сон» («Гори мої високі...»)*)

Україно, Україно!

Ненько моя, ненько!

Як згадаю тебе, краю,

Заплаче серденько...

(*«Тарасова ніч»*)

У неволі надія побачити рідний край, Дніпро крутоберегий і приятелів любих додавала йому сили переносити велике горе. Він без сліду рад був загинути, щоб тільки не загинула Україна. Він полюбив цілим серцем Україну, полюбив нарід, могили і степи, оспівав їх живими образами:

Високі ті могили,

Де лягло спочити

Козацьке біле тіло,

В китаюку повите.

Високі ті могили

Чорніють, як гори,

Та про волю нишком в полі

З вітрами говорять.

(*«Іван Підкова»*)

Чайка скиглить літаючи,

Мов за дітьми плаче;

Сонце гріє, вітер віє

На степу козачім.

На тім степу скрізь могили

Стоять та сумують;

Питаються у буйного:

«Де наші панують?

Де панують, бенкетують?

Де ви забарились?

Вернітеся! Дивітеся –

Жита похилились,

Де паслися ваші коні,

Де тирса шуміла,

Де кров «вража» татарина⁶

Морем червоніла...

(*«До Основ'яненка»*)

Ціла Україна «без почину і краю» пишається у Шевченка безконечною красою. Тому-то так просив у народу, просив у Бога, щоб тіло його хоч по смерті спочило на рідній землі:

Як умру, то похуйте

Мене на могилі

Серед степу широкого

На Вкраїні милій,

Щоб лани широкополі,

І Дніпро, і кручі

Було видно, було чути,

Як реве ревучий...

Шевченко бажав, щоб Україну всі щирим серцем полюбili. Любов до краю веде за собою добрі діла і є головною підставою щастя народу. І ми зазив Шевченка глибоко в серці ховати повинні!

Подивіться на рай тихий,

На свою країну,

Полюбите щирим серцем

Велику руйну...

(*«І мертвим, і живим...»*)

Любітеся, брати мої,

Україну любіте

І за неї, безталанну,

Господа моліте...

(*«Згадайте, братія моя...»*)

З любови до України поет тужив над її кріпацьким лихом. Він пізнав причину недолі люду. Ціла минувшість, уся жива традиція народу пояснюють його нещастя. Сталося воно через могучих деспотів-царів, через перевертнів і через зопсовану церков. Усі ті чинники немов запряглися на загибелі України.

Тепер пригляньмося до Шевченка яко просвітителя народу. Він виповів

⁶ В оригіналі цей рядок звучить так: «Де кров ляха, татарина».

⁷ Загибелі (діал.) – загибель.

засади, на яких Україна могла би відродитись. На першому місці поставлена любов до краю, патріотизм. За сим іде свобода народу. Ідеї тієї облетіли усі міста і села та позискали гарячих і сильних прихильників. І діждалась іскра часу, огонь її не мож було придушити, тільки, що мученик України не діждався того – знесене кріпачтво застало Тараса вже по його смерті.

Просвіта була любою думкою Шевченка. Но не таж-то просвіта, що її визискують на некористь краю, на шкоду моральності і свободи. Світло то – то світло правди і науки, в ньому лежить спасіння і будуще щастя народу.

І день іде, і ніч іде.
І голову схопивши в руки,
Дивуєшся, чому не йде
Апостол правди і науки!

Всяка просвіта почивати повинна на здорових началах. Властива мудрість опирається тільки на правдиві науки і єсть, проте, далекою від передчасної гордості; вона навчає любити своє рідне.

З того, що ми сказали, видно, який великий єсть Шевченко, яке велике його значення не тільки для нас, але і для цілої людськості. Хто такі засади голосить, гідний єсть почитання у людськості цілої, котра знає оцінити вартість чоловіка, котра б'є поклін перед правдою. Ким єсть Шевченко для нас? Він єсть для нас подвижником рідного народного слова, котре становить нашу народню силу і нашу народню славу. Воно дає нам право на життя між іншими народами. В погорді був селянин-хлібороб, в погорді була своя рідна мова, а наші ніби мудрі письменні люди горнули до інших громад.

Тихо було на Руси-Україні. Тільки зойк, стогін пригнобленого, приголомшеного люду рвався під небо, шукаючи за правдою, питаючи для себе людського права. Рідне слово

мовчало в інших речах: до визнаних воно боялося мірятися, для нього був тільки стогін. Аж тут закликав голосом сильним батько Тарас з-над Дніпра-Славути, проговорив так сильно, що пробудився двадцятимільоновий нарід із просоння і здивувався з-за так голосної і чарівної нуги на своєму власному слові.

Поклик той був мов голосом труби архангельської. На клич його повставали живі зі сну, озвалися мертві з могил; вони побачили свого брата, котрий був колись невольником, а став вільним чоловіком, апостолом правди і науки. Озвалися до Кобзаря з рідним повитанням на Кавказі, в Сибіру, за Бескидами і за Дунаєм. Шевченко постав мов новий гетьман. Чистим подвигом словесним він довершав діла, за котрі наші гетьмани бралися неохоче і без чистоти серця. Не мечем записав він наше право, а голосним словом правди. Він – наш гетьман, що випровадив з могил військо, його устами проговорили могили і замерлі часи. Він ще у нас перший історик. Поставивши собі за найвищий взір творчества велику народну душу, він назначив нашим письменникам дорогу просту ні в кого не питану. Він вивів хуторян і селян із книжної неволі, почтив їх і, проспівавши пісні про бувальщину, завів пророцтво велике про долю і волю будучу.

Тим-то всім Шевченко стоїть перший між нашими поетами. Так поет народний стоїть перший перед усіма словесностями світу, поетами інших народностей: були-бо більші силачі пера, були генії ріжні, та такого генія, та такого співака народного не було в жодного народу. Запам'ятайте ж собі, браття-товариші, мої гадки про незабутнього Кобзаря-співака, котрий ревними сльозами плакав над сагою Дніпра-Славутиці, ридав над недолею народу, з котрого вийшов, але і своїм віщим голосом випровадив Русь-Україну в кращий світ будучности. Він

привив українцям самопізнання і приніс із собою чинники, котрі можуть їх двигнути з застою морального. Сповідим заповіт безсмертного Кобзаря. Йдімо завжди, браття молодії, дорогою, котру вказав Тарас, дорогою святої правди і так дійдемо до цілі, бо:

Встане правда! встане воля!
І Тобі одному
Помоляться всі язики
Вовіки і віки.
([«Кавказ»])

Правда хай буде нашим заборолем. Почитаючи пам'ять великого слов'янського генія, оживім у серцях наших охоту до праці, до труду. Хай ціллю нашою буде правда і наука.

Брати мої,
Учітесь, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь.
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Того діти цураються,
В хату не пускають.
Чужі люди проганяють,
І немає злому
На всій землі безконечній
Веселого дому.
([«І мертвим, і живим...»])

У наших серцях хай горить промінь любови ко всім братам слов'янам. Того ж бо, власне, бажала гаряча душа поета, щоб слов'яни стали вірними синами своєї великої матери, щоб взаємно себе підпирали, щоб любили між собою, як одна велика сім'я. Під прапором любови сполучімся, братіє молода, до людської вищої цілі, піднесімо високо народну хоругву, а на стязі нашої дальшої діяльности і спільної праці для добра суспільности пропишімо слова правди людської і єдності.

Читав 9/4. 1890

Оксана ЛАВЕР, Ужгородський національний університет

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ АНТРОПОНІМІВ У ТВОРАХ МИХАЙЛА МИХАЙЛЮКА

(Продовження з № 311)

Прізвиська в оповіданнях М. Михайлюка також мають народнорозмовне походження. Про традиції творення колоритних сільських прізвищ автор розповідає в оповіданні «Руснацькі прізвища»: Качалуба, Бамбух, Бурдейник, Мукосійник, Кіцалойник, Гондар, Гаріґа, Смертник, Тіргерц, Довгий, Гулай, Шміт, Кіцаник, Нюх, Вавжик, Міхуцько, Постолакій, Харіп, Дівчинка, Щур, Курій. Значна частина з них має прозору доантропонімію семантику і характеризує особливі прикмети персонажа: Бамбух – «шлунок корови», отже, товстий; Бурдейник – утворене від бурдей – землянка, людина, що жила або живе у бурдеї; Гондар – ймовірно є місц. варіантом від загальноукраїнського ґонтар – той, хто виготовляє ґонт, або той, хто покриває дах ґонтом; Гаріґа – можливо від гарикнути, гарікливий, тобто «сварливий»; Смертник – у контексті творів М. Михайлюка це прізвище є спадковим і, можливо, свідчить про трагедії, які могли мати місце в родині; Нюх – володар особливого довгого носа; Мукосійник – людина, яка працювала з мукою; Курій – аморальний чоловік, розпусник; Довгий, Дівчинка, Щур – вказували на зовнішність і риси характеру. Дантропонімія семантика наведених прізвищ розкривається у сюжеті відповідних оповідань. ЛХА Черкез фабулою твору не підтверджується, онім демонструє явище лексичної етантіосемії, яка полягає в тому, що первинне доантропонімічне значення ЛХА в процесі розгортання подій заміщується протилежним значенням. Прізвище Черкез є живорозмовним варіантом апелятива черкес – «загальна назва народностей, які населяли Північний Кавказ». В одноіменному оповіданні так названо головного персонажа. М. Михайлюк приписує появу цього прізвища австрійським військовим, учасникам першої світової війни, які на фронті стикалися зі справжніми черкесами. Це був дивний і відлюдкуватий чоловік, який мав «смагляве, майже чорне, наче закурене, подзьобане віспою обличчя, м'ясистий, приплюснутий і гачкуватий ніс, маленькі і наче колючі очі справді робили його схожим на загадкового «черкеса»» («Черкез»). У мовленні, яке відтворює М. Михайлюк, лексема черкес, крім основного значення – етнонім, має значення «злий, жадливий, некрасивий». Через свій страхітливий вигляд дядько Черкез дуже страждав, його боялися і з нього глузували підлітки-

пастушки, однак в очах чоловіка можна було побачити не злість, а смуток, безпорадність і всепрощення: «Забавляються хлопці, а слова – не камінь, хоть і від них болить» («Черкез»). Прізвиська завжди були важливим компонентом ідентифікації особи, адже мали здатність уточнювати, конкретизувати інформацію про свого носія. «Як бачимо, прізвища моїх односельчан переважно загадкові, смішні і прикметні, і зовсім мало образливо-сороміцьких»¹³, – констатує М. Михайлюк.

Майже всі ЛХА, крім характеристично-оцінної функції, є одночасно національно значущими. По-перше, кожен ЛХА – витвір письменника, але одночасно він є частиною певної національної антропонімічної системи. По-друге, письменник мусить дбати про правдивий національний фон твору, який забезпечується найкраще саме завдяки ЛХА. Крім цього, власні назви здатні виступати символом, або виразником певної національної ідеї, саме такі ЛХА є національно значущими. М. Михайлюк національну проблему мови порушив за допомогою неукраїнського прізвища Бруно, яке перегукується із всесвітньовідомими іменами Джордано Бруно, Сальтор Бруно та ін. У багатоетнічному Сереті оповідач вітається по-румунськи з другом німцем Бруно і отримує відповідь українською мовою з елементами місцевого діалекту: «А ти що – по-нашому вже не знаєш?» Багата омонімічність ЛХА Бруно робить цей онім загальноєвропейським національно значущим.

Інформаційно-оцінні ЛХА у творчості М. Михайлюка мають два різновиди – ЛХА з прозорою доантропонімічною семантикою і ЛХА з прихованим, завуальованим доантропонімічним значенням. ЛХА першого різновиду мають здатність безпосередньо вказувати на риси характеру персонажа, називати особливості характеру і давати їм оцінку. Персонаж із прізвищем Мудрак є героєм кількох оповідань, і завжди демонструє виняткову «кмітливість»: мудрувати – «обманювати, хитрувати». Мудрак – сільський швець-полатайко без великих статків, зате багатий дітками. ЛХА Мудрак має похідні Мудрачиха – дружина Мудрака, мудрачата – діти Мудрака і своєрідну прикладку живорозмовний апелятив мудрагелик – «хитрун». Інформаційність ЛХА Мудрак підтверджується розповідями про «мудрі» вчинки героя, наприклад, одного разу швець «замудрагелив» випити ліки повністю, а не по каплях протягом місяця, як запропонував лікар: «Чому мушу мучитися цілий місяць,

¹³ Михайлюк М. Заглухий дзвін. Бухарест: RCR Editorial, 2014. С. 101.

коли міг би збутися біди відразу?» («Мудрагелик»). ЛХА Гордійчук ідентифікує героя, основні риси якого гордовитість і зазнайство. Характеристичність ЛХА Гордійчук розкривається і сюжетом оповідання, і прикладкою «маестро» із значенням енантіосемії: Гордійчук насправді не великий артист, як себе показує, а тільки помічник у театрі, виконавець допоміжних ролей – «відчинить двері, вийде з підносом на сцену, прислужиться чимось примадонні...» («Маестро»).

Складну семантичну структуру мають інформаційно-оцінні ЛХА-імена: Лілик, Андрій, Ізидор. Наперший погляд це ніби номінативні назви, однак доантропонімія семантика цих імен спричинює багато асоціацій, стає невід'ємною частиною художнього образу. Ім'я Лілик ідентифікує хлопчика, малого гуцулика, який попри молодий вік дуже багато знає про рослини і про народні прикмети і повір'я, які з ними пов'язані. Етимологію цього імені сучасні словники не подають, хоча Лілик може бути похідним утворенням, або варіантом чоловічих імен Лесь, Лель; Лелик (від Олександр), Ольо, Алик; Леля, Льолик (від Олег); Юлик; Люлик (від Юліан). Словник українських імен І. І. Трійняка фіксує жіноче демінутивне ім'я Лілик від офіційного Лілія, Лілея. На нашу думку, ім'я Лілик пов'язане саме із значенням назва квітки – лілія. Наприклад, лісова лілія медоносна і лікувальна рослина, занесена до Червоної книги, а сам герой в оповіданні виступає справжнім юним і прекрасним охоронцем лісу («Площі – присілок під самим небом»). Однак для українського населення околиць Серета (а можливо і для мешканців інших карпатоукраїнських сіл) відома також діалектна назва лилик «кажан». П. П. Чучка наводить два можливі способи виникнення антропоніма Лилик: 1) з укр. діал. лилик «кажан»; 2) на базі південнослов'янського розмовного імені Лиила або Лиля, які відповідають повним календарним іменам Илие та Лилиан. У сучасному антропоніміконі українців від офіційного Ілля, Ілько є розмовні варіанти Лілько, Лільо і похідне прізвище Лільченко. Яким би мотивом не керувався М. Михайлюк ЛХА Лілик в оповіданні викликає багато асоціацій і органічно доповнює образ молодого гуцуцула, носія стародавніх звичаїв і традицій.

Тісний зв'язок людини з природою М. Михайлюк передає за допомогою імпліцитних антропонімічних засобів. ЛХА Ізидор є іменем напівміфічного діда з оповідання «Бігли смереки і не спинились». Дід Ізидор доглядає ліс, говорить із смереками, як із живими людьми, закликає їх бути стійкими і незламними: «...не страхайтесь вітрів, відколи світ вам з ними змагались, бо ви не якісь там буки, клени, тополі чи інша полохлива деревина, яка зрікається свого листя». Ім'я Ізидор словники українських імен подають як рідкісний варіант офіційного імені Сидір. Вибір М. Михайлюком саме варіанта Ізидор, мабуть, зовсім не випадковий. Ім'я Ізидор запозичене свого часу із грецького

антропонімікону, де означало дарунок Ісиди (Ізиди), єгипетської богині землеробства. Любити природу, опікуватись нею, почуватись невід'ємною частиною цього світу – це справжній дар, благословенний вищими силами. Конотації міфічного і живого природного земного містить ЛХА Ізидор. Схожі конотації закладено ще в одному імені Андрій, грецький відповідник якого має доантропонімічне значення «мужній», «хоробрий». Іменем Андрій автор називає дещо дивного церковного дзвонаря. Дзвонар Андрій вірив у незвичайну силу церковних дзвонів і мав велику мужність дзвонити у найбільшу негоду з вірою, що таким способом може запобігти лихові – відвернути буревій, град («Дзвонар Андрій»).

У мовотворчості М. Михайлюка ім'я Ілько стало символом. Таке ім'я мав батько письменника, що став прототипом головного героя багатьох оповідань, віршів і поеми «Дума про батька»: майстер Ілько, Ілько-мулер, пан Ілько-мулер. На основі образу реальної особи М. Михайлюк створює узагальнений та ідеалістичний образ українського селянина-трудівника, майстра і водночас митця у своїй справі: «Хіба не наближався кінець двадцятого сторіччя, а він, змурувавши десятки хат на рідних Руснаках і в сусідніх селах, вибивши сотні кам'яних хрестів, які лісом стоять на цвинтарі, що через дорогу від нашої хати, на цвинтарях близьких і далеких сіл, не покидає своїй мулерки?» («Вічний тато»). Регіональний типовий для гуцульсько-буковинського регіону варіант Ілько контекстуально доповнюється хрононімом Святий Ілія, що надає образу особливої сакральності: Ілько-мулер не лише талановитий трудівник – він Тато, вічність перед яким безсила: «Для нас тато не був ні молодим, ні старим. Для нас тато був вічним» («Вічний тато»).

Отже, здійснивши лінгвістичний аналіз літературно-художніх антропонімів у збірках М. Михайлюка «Заглухий дзвін», «Криниця під каменем», можемо зробити наступні висновки: М. Михайлюк, формуючи онімічний простір своїх оповідань, керується правдивими реалістичними власними назвами, які в контексті із номінативних одиниць перетворюються в одиниці художнього мовлення, набувають характеристичних та експресивних функцій. Основною ознакою літературно-художнього антропонімікону М. Михайлюка є використання демінутивних імен з різними емоційно-експресивними конотаціями та інформаційно-оцінних прізвищ і прізвищ. Важливим і цінним вважаємо використання і популяризацію лексичних засобів діалектного походження, які стали основою формування ЛХА-прізвищ та ЛХА-прізвищ. Регіонально марковані ЛХА – це знакова частина національної мови, діалектне різнобарв'я якої треба берегти. Імена християнських святих у функції ЛХА демонструють психологізм і глибокий внутрішній світ М. Михайлюка.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

УКРАЇНСЬКА РОМАНІСТИКА РУМУНІЇ: ТРИЛОГІЯ КОРНЕЛІЯ ІРОДА «СВЯТО»

(Продовження з № 311)

Образ Івони у романі «Сонце в очах»

У Златні 1953 рік почався великими снігопадами. Така «повітряно-земна» веремія примушує златнян сидіти вдома, але чоловіки мають свій ритуал: збираються то в одного, то в іншого (кожний приносить пляшку самогонки), грають у карти, обговорюють політику, згадують фронт, парубоцькі роки і т. д. Жіноцтво теж прагне товариства, тому збирається в таку неgodу по п'ятеро-шестеро (не по тих хатах, де чоловіки) і прядуть, скубуть, деруть і – водночас найбільше пліткують. Але Івона не з тих, вона взагалі таке не дуже полюбляла. «Бо коли завітаєш до когось, то обов'язково мусиш запросити й того до себе. „Щоб мені по хатах роззиралися? – підозрювала вона. – Не хочу!“»

У ту саму зиму заслаб Івонин батько – Філько. Івона вибухає люттю, тому що у важку хвилину батько кличе не її, свою дочку, а Ілаша. «Значить, старий уперто дотримується й надалі своєї присяги не дозволити їй ступити на батьківське подвір'я. Їй стало незручно й досадно...» Але, коли батько помирає, Івона приходить на його похорон. «І свої, і чужі випулились на неї, як на примару», – всім було відомо, що Філько прокляв, щоб вона ніколи не сміла ступити на батьківське подвір'я – ні за його життя, ані на похорон, ані по смерті. «А тут вона раптом з'явилась! Всі зніяковіли, хоч кожен у своїй душі оправдовував Івонине нехтування клятвою – адже прийшла дочка до батька! І не будь-коли, а востаннє!»

Але це не повернення «блудної дочки», яка розкалялась за свою провину, це повернення гордої лукавої жінки, яка хоче показати себе перед людьми, тому, коли мати подалась їй назустріч, голосячи: «Йой, доцю, доцю! Не стало твого тата! Щоб ти знала, що тато все тобі простив!», Івона злегка відсторонивши матір, відповіла сухо: «А що мали мені тато прощати?», після чого пильно глянула на

своїх дітей, на матір, а найдовше на Ілаша, мовляв: «Ви думали, що обійдетесь без мене?!» На чужих навіть не глянула, наче їх там і не було.

Івона не згідна ні з тим, щоб її син Віктор – учень Серетського ліцею, дружив з Оксанкою Кулуньовою, хоча дівчина доводиться їй хрещеницею, а примушує хлопця дружити з Іринкою, бо вона господарська дитина, чемна, вчиться в Сучавському ліцеї, а ще й до того – батьки заможні, а вона файна, «хоч за образ клади». А своїй кумі Аспазії сказала, щоб не задержували у себе Віктора допізна, бо «Віктор уже, можна сказати, заручений із дівчиною його рівня! Штудентка...»

Окрім того Івона підкупила листоношу, і той давав їй всі листи, яких Віктор висилав Оксанці. Коли хлопець знаходить листи у материній скрині, починає ненавидіти її.

«– Я цього мамі ніколи не прощу! – признається Ілашеві. – Вас, тату, я і люблю, і поважаю, а мамі віднині вже не маю!»

– Помийниця! – вихопилось Ілашеві».

Сюжетна лінія Іродової героїні не завершена, так само, як і Доріна Ілаша. Ми впевнені, що автор має намір зробити це у четвертому томі «Ворог мого ворога», який трансформуватиме серію «Свято» у тетралогію.

Образ Івони можна б порівняти з образом Марії з роману «Мара» Іоана Славича. Хоча Івона не вдова, але перебирає все господарство у свої руки, вирішуючи все за всіх, навіть і долю своїх дітей, забувши, якою нещасливою була, коли її насилу видали заміж за Ілаша Доріна.

Образ дітей Ілаша Доріна в трилогії «Свято»

У всіх трьох романах Корнелія Ірод розкриває й низку інших сюжетних ліній (зокрема, історію дітей Ілаша Доріна), котрі, як і історії головних героїв, тут не завершені.

В Ілаша та Івони п'ятеро дітей: Михайло, Віктор, Домка, Верона, Аспазія.

«За шість років – шість, здається, пройшло, відколи ти оженився, ні? І вона четверо дітей народила! Два хлопці й дві дівчинки, а чую скоро і п'яте буде...» – тішить Пундик Ілаша.

Михайло

Ілаш назвав свого першого сина ім'ям тестя, бо Фількові завдячується, певною мірою, те, що Івона вийшла за нього. Михайло вдався працьовитим і слухняним. Любив майструвати з малого: «А що ти там робиш, Михайле? Не бачиш, жінко, що він здохлятину до хати приніс? Ану, ходи зі мною, раз у тебе така охота майструвати...» – звертається Ілаш до хлопця, коли той з кінських ребер майструє собі ковзани. Ще любив Михайлик чистити коні скреблом, збираючи їх шерсть на м'яч.

Хлопець любить батька, який завжди хвалить його: «Ти в мене парубок!» і дає п'ятку на медяник, хоча Івона готова вирвати у хлопця гроші. А коли легіонери засуджують Ілаша «виставленням біля ганебного стовпа на людський посміх, і п'ятдесят батожих ударів по голій спині», онімів від страху, не розуміючи, що діється, Михайлик дивився «вираченими очима» на свого тата. «Кожний удар по Ілашеві спині приголомшував його, але коли шкіра тріснула і бризнула кров, хлопець запищав, кинувся до остовпілої Івони, потім до свого діда і нарешті пристав до Кулуна:

– Вуйку! Вуйку!.. – сіпав він за рукав».

А коли почув вістку, що його батька мобілізують, Михайлик став «такий святий, що й не було його чути...»

Після від'їзду батька Михайло стає головним помічником Івони. Вранці, коли він ще спав, Івона нишпорилася по його кишенях і не раз знаходила «приховангий дріб'язок», а іноді й тютюн. «Невже бахур взявся курити?» – дивувалась Івона, а потім звикла, бо «Михайло – незрівняний шибеник, щодня нову дурницю вкоїть.»

Як, на примір, взимку, коли старий листоноша «змахнув руками, шукаючи опори, бо неслухняні ноги посунулись вниз по слизькій стежці, але тільки півкроку, – смішно піднялись вгору, і Москалюк гепнувся під самий заплаз, аж шапка зіскочила йому з голови», Михайло вибігає на вулицю, простягає старому руку, підіймає його шапку, але в той самий час безлічно регоче і питає: «А що найшли-сте, вуйку?...»

Михайло вмів постояти за себе, подеколи, навіть і за меншого Віктора. Побив Митра Шкіреєвого, голову каменем розвалив за те, що той прозвав його «щурем». Навіть німому Сюню Оглоу не вдалося уникнути Михайлових збитків. А коли сотник Петро Горбач б'є їх разом з Віктором, Михайло сміло мовить до того:

«Ади, великий пан!.. Ледве з криміналу вийшов...»

За такі слова Михайло міг заплатити дорого, може, навіть і життям, бо Горбач витріщився на нього, немов після сильного й несподіваного удару, потім накинувся на нього наосліп. «Хлопець спробував ухилитись, через що перший кулак попав йому в плече і звалив на землю. Та сотник не накинувся на нього, як сподівалася зацікавлена сотня (дітей змушених копати окопи), а крутнувся з гарячково розведеними руками, шукаючи вхопити щось відповідне. Нарешті підбіг до окопу і вирвав у когось рискаль. Та за цей час Михайло спохватився і дременував стежкою в ліс. Та Горбач за ним. Через пару кроків кинув рискаль, щоб легше бігти, і зник за втікачем поміж буками».

Після цього випадку офіцер Лаврентій Орестович – їх квартирник – дав наказ викреслити Михайла й Віктора Дорінів зі списків шостої сотні.

«Доручили їм іншу місію, головнішу...» – пояснив капітан Москалюкові, коли старий, явно не довіряючи таким вигадкам, відповів слухняно, що повідомить про це у примарії.

З того дня Михайло з Віктором мали тільки один обов'язок – надвірні роботи. Кутали худобу, рубали дрова, носили воду. А коли повідомили, що після великодніх канікул школу не відкриють, зникли й учнівські турботи. Старалися щоразу закінчити свою роботу якнайшвидше, щоб лишилось більше часу гратися. І мати все рідше сварила їх, навіть не випитувала, як раніше, куди вони «ландають» цілий день.

Іноді хлопці супроводили Сашку – ординарця капітана Лаврентія Орестовича – у ліс. Сашко – веселий парубок, жартував із хлопцями, сміявся, навіть віжки давав Михайлові й дозволяв гнати Зірку. В ті хвилини Михайло дав би будь-що, аби Петро Горбач побачив його! А якщо сотник посмів би йому щось сказати або лихого вдіяти – «Хіба Сашко не поряд із автоматом на плечі?»

Коли приходила вістка, що Ілаш пропав на фронті, Віктор, а за ним і дівчата розплакались, Михайло «затерп, оглух трохи і наче відлучився самий від себе. Все навколо – мама, сестри, брат, жовток керосинової лампи, стіл, його власне тіло, все – віддалялося, зменшувалося. Лише піч наближалася, росла й росла, доки стала горою, і Михайло повалився під припічок», а коли порозумів, що його тато не помер закричав:

«– Тато живі, навіть не ранено їх! Ось тамки написано! Чого тоді ви, дурні баби, і ти, Вікторе, розголосилися, га? Тато, видай утекли з фронту і скоро прийдуть додому».

(Далі буде)

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LVIII)

Літературознавство. Дослідницькі напрямки.

13. Пропагування української поезії Румунії.

8. Кроки її становлення й утвердження

(Продовження з № 311)

Цінність української поезії Румунії, між іншим, полягає й у неповторності тематично-стильових розробок її творців. Вони, як ще Франко радив схильним писати вірші, бралися за це діло лише тоді, коли усвідомлювали, що можуть привнести у поезію щось нове, не виражене ким-небудь іншим до них.

Таким поетом є Павло Шовкалюк (1940-2014), який, у порівнянні з представленою попередньо інтроспективною/заумною/метафорично «зашифрованою» інтелектуальною поезією Миколи Корнищана, своїми віршами класичного ґатунку вгамовує читача, ніби виводить його на рівноплинні заспокоючі води, деталізуючи й доповнюючи цим картину української поезії Румунії.

У попередніх статтях даної рубрики наводились деякі визначення поезії окремими поетами. Шовкалюкове її визначення – *Поезія – це неповторність дотику до душі* – метафорично виражає ідею, що поезія повинна хвилювати читача (слухача), викликати в його душевному «резонаторові» різні переживання (радість, віти чи суму, скорботи тощо), чим, власне, й є його віршова творчість.

Павло Шовкалюк – уродженець сучавської Негостини, випускник колишнього Серетського українського ліцею, випускник вищої військової школи, згодом – Академії економічних студій. Його здавалося б несумісний з літературою фах, як і проживання в румунськомовному середовищі провінційного містечка Онешти Бакевського повіту [в якому розгортав плідну літературну діяльність Георгіє Ізбашеску, який навчався кілька років на бухарестському українському відділенні, згодом заявив себе відомим у тій провінційній зоні поетом, дещо написав про давню історію України, з яким Павло Шовкалюк, правдоподібно, був знайомий, але їхні співвідносини – невідомі нам] не привели до втрати успадкованого Шовкалюком із серетського ліцею культурно-літературного «заряду», початки якого зародилися у ліцейських учнівських літературних спілкуваннях з майже однокласником тоді Михайлом Михайлюком, з Василем Климом й ін. Його культурно-літературний «заряд» поповнювався публікаціями поезій у газеті «Новий вік», у її «Літературному додатку», у альманахах «Серпень» (1964) та «Обрії» (1979-1989), а після 1989 р. – у літературно-культурному журналі українських письменників Румунії «Наш голос», в «Українському віснику» та у «Вільному слові».

«Цілі десятиріччя мріяв про появу власної поетичної збірки», відзначає Михайло Михайлюк, який упорядкував його «невеличку книжечку» під назвою «Перехрестя», яка появилася 2008 року.

Похвальною рисою Павла Шовкалюка й ознакою художньої обдарованості його як людини нефілолога, а військовика й економіста, проживаючого в неукраїнському середовищі, є необірваний зв'язок посередництвом літератури з рідним українським словом.

«Перехрестя» – це чудова символічно-метафорична назва. Вийти на уявне перехрестя – це означає

подолати оковуючий дотодішній творчий бар'єр, залишити його позаду і вийти на омріяну дорогу поетичного розкрилля. Збірка віршів породжує враження, що Павло Шовкалюк намагався подолати перехрестя, але відчував себе таким, «*наче вокзал./ зустрічей і розлук...*» та «*поїздів багато*», які «*прибувають /.../ і відбувають...*» З метафоричного «вокзалу», з відстані далекого перехрестя поет меланхолійно проявляє свою мистецьку автономію, витворюючи, згідно із засадами естетики, другу реальність (поетичну). Свій інтроспективний автопортрет Шовкалюк малює у поезії «Подзвонить», звертаючись до уявних адресатів, спонукаючи їх подзвонити, щоб «*поговорити з моїм мовчанням*». Його душевним вибавленням є поезія, «*...бо там усе стає словом...*», й саме це становить його щастя, виражене в одноіменній поезії «Щастя»: «*Я заблукав в поезії./ Хоч зайшов випадково туди./ Як вийти з неї, з її лабіринтів./ Якщо я не позначив/ стежки і дороги/.../ Отож, блукаю./ Щасливий лиш тим./ що там усе стає словом*».

Поетичний світ Павла Шовкалюка складається й з інших визначальних складових, які «заокруглюють» його мистецьку сутність. Ряд суто екзистенціальних аспектів автобіографічного характеру схоплено у поезіях «Вчитися доріг», «Мої дороги» («*... любові, а не ненависті...*»; «*...відваги, а не страху*», «*радості, а не смутку*»), «Доля» («*...із-за мурів сірих, з-за колючих дротів життя – не втекти нам...*», «Лелеки», «Щедрівка», «Літопис» («*...біля*

хати прадіда збудував „фортецю” з каміння і сердець...»).

Екзистенціальними мотивами сповнені поезії на тему батьківського лона, перед яким він уявно постає, наче біблійний блудний син, наприклад, у поезії «Туди», куди поет іде, «*...де хвіртка незаперта*», де «*за порогом дерев'яним (його) юності пора*», де «*любов батьківська береже, що в нас святе*», – туди він як «*блудний син*» (вертається), у «*вічність (його йде)*». Доказом переживання настільки сильного почуття є поезія-парафраза параболи про блудного сина у вірші «Каяття старшого сина», який зізнається перед батьком, що провинився й благає його «*пустити/.../пасти свині на чужині*», щоб, повернувшись додому, він би «*міг промовити/.../ меншому синові/ „Прости мені, братчику”*». Тема батьківського лона розроблена і в поезіях «Мамині стежки» та «Додому» (де мама «*...чекає, не дочекається./ аби Чумацький віз/ додому повіз мене –/ під самий поріг*»). У поезії Шовкалюка наявний також і мотив туги за юністю («*Не випивай, веселко, всю воду*», бо, зізнається поет, «*У тій воді схована наша юність./ у ній гребля сперла/ дитинства роки*»). Невиліковним душевним почуттям Павла Шовкалюка є туга за покинутим рідним селом, виражена у поезії «Твоє село», яке осталося «*На перехресті доріг*», й поет не добіг до нього, «*...бо перехрестя здолати не зміг*».

(Далі буде)

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

ЧЕРВЕНЬ

2 червня

• 42 роки від дня народження Людмили Дорош (1978 р.) – української письменниці, редактора дитячого журналу «Дзвоник».

4 червня

• 78 років від дня народження Івана Арделяна (1942 р.) – українського поета, публіциста, д-ра фізичних наук, унів. проф. Клузького університету ім. Бабеша-Бойоя

15 червня

• 55 років від дня народження Михайла Гафії Трайсти (1965) – українського письменника, пе-

рекладача, публіциста, редактора літературно-культурного журналу українських письменників Румунії «Наш голос».

22 червня

• 86 років від дня народження Івана Шмуляка (1934-1999) – українського письменника, учителя.

29 червня

• 75 років від дня народження Івана Кідещука (1945) – українського письменника, публіциста, викладача.

Микола КОРНИЩАН**Каміння**

Я знав, що світ був
тільки фальшивою симуляцією,
і що ідею створення було придумано
тільки щоби можна було зносити
пустощі з навколо.
Я знав, що каміння землі з під наших тіней
мало тисячі років.
Виростало дедалі більше.
Біліло, мов вапно хмар,
мов крейда кісток тих, які вряди-годи
з'являлися й у наших снах,
хоча, може, й не існували в жодній знаній реальності.
Ставало дедалі більш явним.
Осібно, осінніми ночами,
коли ми вибирали їх на зовні.
У саду з-за будинку.
В ізольованім та небаченім ніким просторі, захищенім
висотними стояками
солоного піску. Там де, хоч яким інтенсивним
не було б саяво місяця,
їхні стійкі консистенції не залишали жодної тіні.
Ані на наших руках,
ще доволі прозорих, та ані на тінях крил з-поза нас.
Я знав, що ми повинні бути наготові
перед будь-яким нежданим епізодом,
псуючи усе те,
що здавалось звичайним.
Місцями, у повітрі з-понад нас,
з'являлось декілька саяливих плям.
Мов із розплавленого воску.
Дим гілок, підпалених тими ночами,
ставав паровими скоринками із запахом ладану.
Усе було саме так, як ніколи нам і не вірилось,
що могло б саме так бути.
Зокрема, тут, де було більше часу, ніж у всім просторі,
подоланім подовж цілого життя.
Побіля цих каменів, нагадуючи, що світ був
тільки віроломством,
а вічність належала порожнечі з-між нас; вакууму,
що був необхідним для появи
іншої наявності,
тих, хто взяв контури каменів,
яких було закопано все глибше й глибше,
яких було захищено від денного саява,
що породжувало інші ілюзії.
Ми поверталися ще й іншими ночами.

Ми бачили, що каміння накривалося
прахом наших тіл; дрібним пилом,
принесеним сюди звідусіль.
Принесеним нічними годинами,
коли глибина з-під наших тіней покривалась тьмою,
а в повітрі затримувались запахи чужих подихів.
Піщані стіни підіймались дедалі вище.
Навіть і в снах тих, які снили, що снять.
Снили обернені всередину погляди,
згаслі назавжди,
тільки щоби залишити місце
тьмі, яка анулювала імітації життя.
Вічна тьма, вилита з порожнеч каменів
з нашого саду,
каменів форм та розмірів серця
того, хто міг створити ціле існування;
міг існувати, якщо ми упізнали б
хоча б один єдиний кінець,
без якого ми знали, що ніколи не могло існувати
жодного початку.
Час був тільки дугою кола,
виміряною камінням з-за нашого дому.
Каміння, що залишилося тут
ще з теперішності минулого життя,
схожої на сьогоднішню теперішність.
Та сама дуга, повторювана безупинно.
До останньої можливості.
Допоки каміння не відривалося від землі
та не з'являлись інші зорі в небесній порожнечі.

Деякі відсутності

Ми відмовлялись навіть від життя
заради порожняви;
час чекання єдиної миттєвості, останньої.
Нам снилось все те,
що не існувало ніколи,
тільки щоби зберегти незмінним
місце звичайності;
теперішність, яку інші витрачали
у споминах та надіях.
Ми не знали їх і не хотіли,
щоби й вони нас впізнали.
Щоби зрозуміли єдину правду:
деколи, щоби підтвердити будь-яке існування,
необхідні деякі відсутності.

Розлука

Слова Василя БАРШАЯ

Музика Івана ЛІБЕРА

Швиденько

1. Ти- хо ру- шив по- їзд. На пе- ро- ні
3. По- їзд скрив- ся без слі- ду за лі- сом,

4 не- по- міт- но стих- ли го- ло- си,
вже й не чу- ти йо- го ско- рий хід,

7 на про- щан- ня ти ме- ні всю вір- ність
10 тіль- ки ти на- дов- го за- ли- ви- ши- ла

14 пе- ре- да- ла по- тис- ком ру- ки. Пе- ре-
у мо- їй ду- ші гли- бо- кий слід. У мо-

18 да- ла по- тис- ком ру- ки. слід.
їй ду- ші гли- бо- кий слід.

21 2. Дов- го, дов- го я у- слід ди- вив- ся,
4. Ще й сьо- год- ні жду я, ви- гля- да- ю,

25 сам не- зна- ю- чи, чо- го ще жду, з то- го дня всі
і ме- ні ше- по- че все лю- бов, що ко- лись ми

29 спо- га- ди про те- бе у ду- ші з лю- бо- в'ю
ще, піс- ля роз- лу- ки, на- зав- жди зу- стрі- не

бе- ре- жу.
мо- ся знов.

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Уривок з роману)

(Продовження з № 311)

Івасюк зорганізував дві групи по п'ять-шість чоловік, так звані комісії, до яких входило і по одному місцевому міліціонерові. Вони заходили на кожне подвір'я і вже здебільшого перестали переконувати людей, щоб записувалися в колективне господарство, а просто зобов'язували їх. З райкому прибув секретар Блюменталь наглядати за розгортанням важливої дії; він поперемінно супроводив обидві комісії – сьогодні з однією, завтра з другою. В кожній хаті кричав:

– Годі, товариші селяни! Годі теревенити! Хіба вам невідомі слова товариша Георгіє Георгіу-Дежа, висловлені на Пленумі нашої партії? Процес соціалістичного перетворення сільського господарства необхідно закінчити в цьому-таки році! А партійні рішення не обговорюються, а виконуються! Як у війську – раз-два! І не вірте куркульським брехням, бо вони не бажають вам добра...

Але незважаючи на допомогу районного активіста та златнянських міліціонерів, справа посувалася туго. Люди не хотіли підписувати заяви, написану одним із членів комісії таки перед ними, і лише після сварок та погрози ув'язненням за саботування колективізації сільського господарства, декотрі, перелякані, нарешті підписували або тицькали вмоchenim у чорнило пальцем, якщо були неграмотними. Але те, що значно полегшило цю кампанію, була Блюменталева хитра обіцянка, що, мовляв, через рік будь-котрий незадоволений колективіст зможе виписати свою землю з колективного господарства.

І все ж, дев'ятнадцять сімей, серед яких і Доріні, не записалися. Під всякими приводами. В одних хатах зустрічали комісію тільки діти. «А тато-мама де?» «Нема дома». «А де?» «Не знають...» У інших комісія просто знаходила двері на замку. Але як-не-як, сваркою та погрозами, після кількомісячної наполегливої й настійливої діяльності обох комісій, на початку листопада 1962 року в Златні було засноване колективне господарство «Вперед». На

урочистому відкритті взяв участь перший секретар райкому партії Мірча Раца, який виступив з промовою перед переповненим залом дому культури про роль партії в успішному завершенні в усій країні процесу соціалістичного перетворення сільського господарства, вихвалив заснування колективного господарства в Златні та, оскільки ця важлива подія відбулася в листопаді місяці, запропонував перейменувати колектив із «Вперед» на «7 Листопада». Вкінці своєї довгої промови заявив, що головою златнянського колективного господарства «7 Листопада» було призначено товариша Ністора Кишку, колишнього залізничника, робітника Дорнештського депо.

Після промови першого секретаря райкому учні златнянської семирічки виступили на тій же сцені з піснями й танцями, але ні перший секретар, ні решта чільних товаришів не були присутні на учнівському концерті, а пішли на урочисту вечірню, організовану місцевими властями в парафіяльному домі, а той дім – багатокімнатна будівля, сад, город, широке подвір'я з різними прибудовами – його й призначили для колгоспних контор. Священникові Ісидорові Гарені і його трьом дітям залишили тільки одну кімнату, правду, простору, і невелику задню веранду. Районне й місцеве начальство бенкетувало до пізньої ночі.

Ілаш готувався йти в Долину до свого свата, щоб залагодити «продаж» землі, тобто написати підроблену квитанцію, як доказ, що він нібито продав сватові чотири фальчі своєї орної землі, за які одержав таку-то суму грошей (гектар лісу, якого мав Ілаш у Клині, відібрали в нього разом з панським лісом під час націоналізації ще в 1948 році); а тим, котрі будуть дивуватися, а головню членам комісії, Ілаш відповість: так, він продав аж так багато поля, бо нині земля дуже подешевіла, а Михайлове лікування з кожним днем чимраз дорожче. Ілаш надіявся, що сват зрозуміє ситуацію і погодиться на такий вдаваний «гешефт», бо в Долині існує вже колективне господарство ще з позаминулого року –

отже нема йому чого боятися, а в Ілаша діло спішне, бо Блюменталеві погрози непокоїли його: коли прийшов активіст переконувати Дорінів записатись в колектив, Ілаш сказав, що він продав землю, щоб мати чим лікувати свого паралізованого сина.

– Ви, бадіку, продали землю?! – викрикнувся недовіриливо Блюменталь. – То як? Кому? Не може бути! Покажіть документи продажу!

– Папір оформимо через кілька днів, ще цього тижня... – збрехав Ілаш.

– Так? Май гадку, чоловіче! Наступного тижня я завітаю, щоб побачити той документ. А якщо не матимеш його, пошлю прокурора, щоб заарештував тебе на основі обвинувачення в саботажі й фальшивих свідченнях. Зрозумів? І знай – я не жартую! А доти здай у колектив коні та їхню упряжу, вози, дві пари саней, плуг і решту приладдя. Ясно?

– Здам, але збережу одного коня і фіру¹, щоб мав чим возити хлопця по докторах...

– Ні в якому разі! Мусиш здати все! У сільраді відомо, що є у твоєму господарстві. Ну, а коли буде потрібен тобі віз, колектив позиче...

– Нічогосінько не даємо! – зненацька зарепетувала Івона.

– Що-що? Уважай, що говориш, лелічко! – кинув їй Блюменталь злий, але й зневажливий погляд.

– Бачу, що вам було замало того штрафу... – додав старшина міліції, який супроводжував комісію.

– А щоб ти вдавився тими грішми! – стала Івона проклинати.

Але Ілаш приціпив їй таким загрозливим поглядом, що Івона замовкла.

– Ану, жінко, іди та подивись, що там Михайло! – гостро наказав Ілаш.

– Пішла Аспазія до Михайла... – промимрила Івона.

– Заткай писок і йди! – заскреготав Ілаш і трутнув її в напрямі дверей.

Івона сердито лупнула на свого чоловіка, але вийшла й гримнула дверима.

– Я гадаю, ми домовились, бадіку, так? – твердо запитав Блюменталь. – Я навідаюся наступного тижня: покажеш документ про продаж землі. А баба хай держить язик за зубами, а то...

Ілаш провів до хвіртки непрошених гостей і повернувся сердитий у хату. Зустріла його Аспазія:

– А що, тату, пішли оті?..

– Та поки що ніби збули-смися їх. Ану поклич маму, бо ще чого доброго, через неї, нам кайдани надінуть!

Івона з'явилася з-за хати й накинулася на Ілаша:

– Я їм нічого не дам! Ні коней, ні фіри, а поля – ні стільки! Щоб ти знав, діду!

– Ти здуріла, жінко?! Хіба не домовлялися ми, що обдуримо їх, що ніби продали-сми поле? Домовлялись також, що ти мусиш тримати свій писок на замку! А ти що? Стала сваритися з ними та проклинати! Пам'ятай, Іво', що з оцими не до жарту! Мовчи, бо своєю г'ямбою² доведеш нас до криміналу!

На якийсь час понуро замовкли обое, а Івона, здавалося, ніби нарешті зрозуміла або пригадала, про що саме домовлялася з Ілашем, і втихомирилася в певній мірі.

– Так що? Підеш до Долини? – вже м'якше запитала Івона і якось замріяно.

– Аякже! – ще сердито відповів Ілаш. – Інакше, відберуть у нас поле! Напишемо квитанцію, що ніби продали-сми сватові чотири фальчі поля, а він заплатив нам стільки-то грошей.

– А сват згодиться на таке?

– А чому б ні?

– А якщо сват скаже потім, що той папір таки дійсний, що він справді дав нам гроші, і що земля його, га?

– Ух, дурна бабська голова! – злісно посміхнувся Ілаш. – Сват не зможе робити таке, бо та квитанція буде у нас, а не в нього! Розумієш, Іво'? На якій основі міг би сват вимагати те, що тобі ввижається? Щоб уже не говорити, що сват не з тих, що зазіхають на чуже. Крім того, ми ж якісь свояки, ні? А тобі, Іво', останнім часом лиш дурниці крутяться в голові. Ми домовились одне, а ти... Ну, годі про це. Іди в комору та принеси око самогонки, щоб не йти мені в Долину голіруч.

Мал. Василя Соколюка

(Далі буде)

¹ фіра – віз (К. Ір.)

² г'ямба – (зневаж.) рот (К. Ір.)

Микола КОРНИЩАН

Утеча з реалії

(Продовження з № 311)

3.

Та ще щось затікало в оте повітря, змішане з вилуговуванням безкрайності, щось, що, січучи світло, проникало всередину; навіть і в наповнені тінями кості. Серце в тій відсутності будь-якого часу ставало важким та пористим, мов видовбаний камінь, заповнений склянистим піском, коли щось гостре тріпалось доволі болісно, затверджуючи той факт, що ще можна було дихати. Бачилось все, настільки ж чітко, як й іншим разом, хоча тільки зараз ввижалось, що ціла дійсність повертала собі приналежне їй місце. Речі діставали розбірливих назв, бо тільки так ще можна було вірити, що їхня присутність могла б наділити нараз звичайне значення, надане їхнім користуванням, та ще й інші інтерпретації, досить дивовижні, тобто ті асоціації, що ставали придатними для спонукання спогаду. Саме таким чином, навіть і уявлені речі набирали об'єму, та їх майже що можна було торкатись. Вони ж могли служити для можливої спроби змінити щось, перевтілити, навіть і під іншими масштабами; допустимі відбитки вже забутого минулого. Зокрема, в ці скрутні миті, коли тьма, розсіяна, мов густий туман, облишала місце потайним світінням, наче блискавиці, що висвітлювали межу пустоти з-між двох вдосталь допустимих світів. Однак, знічев'я, коли погляд ставав надмір прозорим, поблизу можна було розпізнати пласт блакитного повітря, мовбито змішаного зі шматками майже відчутного на дотик неба. А ті суміші, мов якісь плетива спільних зображень зі снів обох, іноді відображали ту ясність, яка ставала повік очевидною, мовбито інший вимір поволі починав охоплювати вже знану звичайність. Натомість, замінюючи оті наявності, яких можна було згадати будь-коли, поблизу з'являлось навіть і те, чого не можна було вловити жодним чином, але існувало повік, буйніло поза можливостями будь-якого сприйняття; звичайного, при інших умовах. По суті, ці дивні верстви позірного та дозволеного були обширами, призначеними тим, котрі бродили між життям та смертю. Були відбитками діляниць, яких оселяли тільки душі, якісь лиски, що не існували ще й десь інде; будь-де, на поверхні землі. То були місця

без часу, бо ж зберігали однакі відтінки, незалежно від потужності світла та сили проникнення дедалі важчих тіней. І такі містини, мов якісь проруби реальності, знаходились ще й всередині дзеркал в її кімнаті. Їх можна було бачити навіть і в ті хвили, коли осліплююча тьма затопляла осереддя. Були там, за склом. Жахтіли, хоча й не мали жодного кольору. Двиглячи, зі всього, що залишалося присутнім всередині, відображали тільки її тінь; вертикальну тінь, хоча вона залишалася навколішках, десь поблизу матового вікна.

Чекаючи щоби щось змінилось, залишалась під владою власних мислей, які тривали наче згадки зі снів якихось нескінченних ночей. Бачилась поспіль та навіть могла взнати загода все те, що повинно було трапитись. Мовбито вже прожитий час і той, який повинен був тільки настигти, міг би належати одній і тій же теперішності, відомій повік. Буцімто, хоча й не згадувала власного імені, знала ким була. Відала одвіку. Через те, мабуть, не зупинялась шукати нові й нові дозвілля, які припадали навіть і тому непізнанню, якого не можна було уявити аніколи. Саме так траплялось, що, піддаючись припущенням без власного бажання, долаючи безбережжя нетерпимі тьми, гадкою доходила аж до країв того, що не могло бути баченим ніким іншим. Їй вдавалось, хоча не так вже й бажала, їй вдалось ввійти в якийсь-то ліс чи тільки те, що походило на бір дерев та стежин, які пролягали повсюдно. Вчувалась самотною та безпомічною. Загроза чигала на кожному кроці, але вона не припиняла йти далі. Не через те, що хотіла б продемонструвати хтось-кому саме ту відвагу, на яку була б здатна, а, особно, тому що хотіла довідатись, що саме ще було приховане за всім тим, що вже пізнавала. Отому, по мірі того, як заглиблювалась чим більше в те павутиння повсюдних снів та тіней, які майоріли при подувах вітрів, вловлювала, що місце, в якому знаходилась, те місце для будь-кого іншого не могло існувати аніде. Бо ж, з перспективи навіть і найпростішої логіки, подібний обшир, мов той з її помислів, не міг бути можливим. А до всього цього добавлялась ще й якась неясність, зугарна касувати будь-яку спробу припустити щось зовсім інше. Чужаки, казала, точніше силуети тих, котрих перестріла поблизу дерев, повинні були існувати

й надалі, а не розпасти на пласти сухої землі, в ті миті, коли торкала їх, тільки щоби запевнитись в реальності баченого. Розпадались, мов мертвяки, які чекали вже сотні років, наче розглядаючи ту марноту довкілля, котрій бракували саме ті контури, які могли б надати цілому бодай щонайменших ознак життя, щось, що могло бути допустимим. А якщо усе те існувало, тоді вона або все те, що визначало її єство, безсумнівно, що не могло бути більше, чим простою ілюзією, охоплюючи інші думки та інші сни, переповнені безвісними та тими, котрих не можна було зустріти аніколи за ціле її життя. Незважаючи на усе це, однак, кроки заводили її чим раз далі. За межі будь-якого виміру, можливого сприйняти на підставі будь-якого людського розуму, який дійшов би до краю знаного часу. Відси, гадала, звідси не має вже жодного шансу повернутись. Але, може, їй і не треба було повертатись до минулої нудоти.

Може, саме так було краще. Зрештою, ліс, в який гадала, що заглибилась, такою ж мірою міг знаходитись тільки в її думці, як і за кордонами знаного світу. Отже, навіть і не могло йтись про її відсутність, коли тут, де на розгіллі двох стеж, що вели до країв без жодного горизонту, знагла, спіткала когось іншого. Такого ж присутнього, як і вона, але, важко вірити, що він міг зупинитись саме тут, допоки все відбувалось тільки в її уяві. Але, що б не діялось та як сильно б не бажала проігнорувати його, врешті-решт відчувалась зобов'язаною поступитись охоті третирувати його та піти собі далі. Так що перепросила його, щоби він не вигорював ані слова, через те, що ще не наспів саме той день, коли їм можна було б познайомитись. Та ще сказала йому, що коли не дослухається її, йому треба б знати, що деяких осіб, будь-ким не гадали б, що вони є, ми не можемо пригадати аніколи. Та, може, це й найкраще, обставала вона. Може, саме так повинно бути в деяких обставинах, тільки через те, що будь-котрого дня, будь-де інде, щоби все добуло іншого смислу. Може, для декого життя, у всій його цілісності, переповнене лишень тими спробами, яких не можна подолати ніколи. Інакше, коли було б можливим абсолютно усе, ніщо не мало б аніякого

сенсу, мовила до нього, коли, вперше після декілька годин даремного бродіння, відчувала себе саме такою, якою була в реальності. Бачилась у його очах, відбитих дзеркалами, що з'явилися зненацька, десь між віковичними кипарисами. Там, міркувала, саме там повинен би знаходитись вихід. Там, однак, на тій гаді ілюзорного блиску, розпочинав простір якоїсь іншої порожнечі.

– Знаю, – повернувшись з терну дум, що подобали допустимим сном. – Вважаю, що я зрозуміла, як саме дійшла осюди. Гадаю, що пригадала щось вдосталь важливе та настільки явне, що навіть і не можна б допустити, що все це не трапилось ще й з нами; з обома нами.

Розглядаючи її з капостою, він, однак, уникав будь-якої облудної та без жодної основи думки. Під впливом спонтанних імпульсів, продовжував вишукувати евентуальний рятунок з тієї казенки, в

Мал. Михайла Тимошенка

якій опинився без власного бажання та де був зобов'язаним переносити всі ті зухвалі здивування тієї, котру аніяк ще не міг пригадати. Подаючись до вдосталь звичайних слів, рішив змінити тему спірки. Сказав їй, що незалежно від того, що міг би допустити в ті моменти, очевидним був тільки той факт, що, будь-що не силкувався б вдіяти, не зможе дізнатись, у грядущім часі, ніякої правди. І це через те, що перебуває доволі далеко від всього того, що видається на ґрунті справдешнього життя. У цім випадку однак, ще натискав він, їм не слід було б оставляти враження, що вчувають себе зніченими, а, скоріш за все, повинні б поводитись, буцімто нічого так і не сталося б, щоби не облишити жодного задоволення можливим спостерігачам. Та ще казав, що тільки якщо залишатимуться свідомими, зможуть втриматись самими собою. А якщо віритимуть, що колись-то з'ясується все, в цім випадку, підсумовував він, позо-станемось єдиними звитяжцями у всім цім бедламі здогадів та силкувань натякнути на щось зовсім інше, чим те, що існує в знаній вже дійсності. І тоді замінимо саме ті ролі, яких встановив невидимий супротивник.

(Продовження на 36 с.)

Утеча з реалії

(Продовження з 35 с.)

Точніше, буцімто знаходились би по той бік дзеркала, зуміємо вздріти єдину правду; невідпорну. Дотоді, все ж, нам не слідувало б залишатись побореними перед непізнанням. Абищо не трапилося б, треба прийняти все тільки таким, яким нам докладають зараз.

– Хочеш казати, що тобі до вподоби подібна позиція?

– Чи знаєш інше рішення? – відповів він питанням на питання. Звісно, досить єхидно та їдко, змушуючи зрозуміти, що вже не можна було винайти жодної розв'язки. Та, може, мав рацію, погоджувалася й вона, не завбачуючи жодної резонної думки щодо позбавлення отих тортур. Та, може, все вартувало бути тільки таким, яким було тільки в ті моменти, до тієї секунди, коли, той самий металевий голос, наче згенерований якимсь комп'ютерним програмним забезпеченням, доніс евентуальну відповідь: «Якщо ви дійшли аж сюди, це означає, що ви – врятовані. Бо на поверхні землі, зараз, вже немає жодної форми життя. Неминуче наспіло досить неждано. Отому, єдиний шлях порятунку, в цій контексті, зводиться тільки до витримки. Отже, просимо всіх, хто вижив, проявляти підкорення та повагу до того, що потребуватиметься від вас надалі. Та ще просимо, щоби ви не панікували без жодних причин, коли й так не знаєте цілісної істини. Тобто, якщо вам не знайоме саме те, про що ми припускали ще заздалегідь. Ще тими роками, коли ми намагалися зупинити вас, щоби ви вашими діями не довели аж до цього руйнування. Ми старались, але ви не довіряли нам. Ба навіть і не хотіли зрозуміти, що ми, такі самі люди, як і ви, появились ще заздалегідь до вашого появлення. Саме тому, еволюція нашого виду була трохи іншою. Заселяючи підземелля, ми знали, що абиякого дня ви не зможете не піддатись до миттєвого руйнування поверхні. Та як можна бачити зараз, все те вам вже удалось, хоча ви заявляєте, що все зводиться тільки до якихось беззмисловних упущень. Врешті, ми навіть і не приписуємо вам жодної інкримінації. Винним є тільки той осередок, у котрім ви з'явились та де продовжували існувати. Насправжки, стає удосталь логічним той факт, що ті, які все своє життя колонізували тільки якісь ввік мінливі дозвілля, не здатні пробратися в нутро справдешніх речей. Та більш за це, навіть і ваші боги, у всіх тих міфах, які ви були здатними вимислити, тільки щоби зберегти

надію, завжди знаходились десь на поверхні; тільки в небі та хтозна ще де інде. Натомість, наш властитель живе отут, у глибинах. Разом з нами. Звіку. Тут, у глибах землі, де царить єдина правда: квінтесенція реальності».

– Дурні, – шарахнув він, навітряки знічений почутим. Тільки якісь глупства властиві умам вартим, так званим очевидцям власних галюцинацій.

– А якщо все це є правдивим?

– Ні в яким разі! – оспорював він, роздумуючи над тим, що почув, та залишаючи збагнути, що будь-що не мислилось би, аніщо, ніяка гадка та жодні залишні пропозиції не могли віддалити його від стоїцизму, якого видавав саме в оті моменти невизначеності. Для нього все лишалося якомога чітким.

– Може, отам все є саме таким, яким кажуть вони, що є. Може, немає вже анічого, – налягала вона, мовби тільки зараз, довідавшись допустимої правди, не могла тільки віддалитись від якихось апокрифічних змалювань, охоплюючи буцімто увесь ландшафт неминучого апокаліпсису.

– Помиляєшся, наполягав він. Житіє не може скінчитись тільки через якусь просту погіршеність. Та ані через схотинок якогось гіпотетичного божка чи, біс їх знає, як іменують вони те, що вигадали під час якоїсь-то там тайної вечери, розуміється, саме тоді, коли їхній розсуд був запаморочений тим, що, символізуючи святу кров, у дійсності, було тільки соком гнилуватих фруктів, випромінюючи вакхічний смерд. Бо якщо хтось інший чи щось інше здатне було б створити все, гадаєш, що понині не міг підоспіти вже б так часто згадуваний кінець?

– Не знаю, у що вже й вірити.

– Навіть і немає потреби у вірі, коли ти упевнена в тім, що усе те, що бачиш, можеш розуміти й сама, без марних інтерпретацій тих, котрі не пізнають ба навіть ані елементарні норми звичайної логіки.

«А якщо, все ж, не підкорятиметесь нашим нормативам, – спонтанно учувся знов комп'ютерний голос, – вас буде вислано за межі периметру захисту».

– Та йдіть вже до дідька зі всім вашим безглуздом примитивів, – вилаявся він, майже кричачи. Тільки щоби збурити. Тільки тому, що знав, що повинно було трапитись: у наступну мить якісь двері відчинились в обох кімнатах; двері, що були сховані за приклеєними до стін дзеркалами; надійні виходи до такої ж чіткої реалії, мов і в його мислях, мов і оця теперішність, в якій вона полишалася поруч нього.

(Далі буде)

Із сучасної румунської прози • Із сучасної румунської прози

Дан Клаудіу ТЕНЕСЕСКУ**ШЛЯХ МАВОК**

(Уривок з роману)

– Обвинувачений Ришнов'яну Мінодор, вас засуджено на двадцять п'ять років ув'язнення за вбивство Міори Ришнов'яну, – прочитав суддя суворим голосом судове рішення.

– Я не вбивав її! – встиг промовити зі сльозами в очах. – Я...

Сильні руки охоронців схопили його, мов кліщами, і насилу витягли з огорожі, в якій смерділо блошцями.

У машині, яка везла його до в'язниці, було темно, зате перед його очима танцювало безліч кольорових зірок. Темнота жахала його ще сильніше. Невже від сьогодні він буде жити за ґратами, що то за життя?! Не вдалось йому переконати суддів, що він не вбивця. Навіть не існувало реальних доказів... У розпачі, втративши будь-яку надію, переляканий, з калатаючим серцем, яке, здавалось, ось-ось вискочить з грудей, впав на коліна і спробував молитися, але від трясіння машини та думок, які роїли в його голові, не знаходив необхідний спокій для молитви.

З Міорою Калояну Мінодор познайомився в купе другого класу швидкого поїзду, який мчав з Плоєшті до столиці. Спочатку спостерігав за нею, як вона без всякого інтересу дивиться крізь вікно на кукурудзяні лани, які нібито бігли в протилежний бік поїзда. Спостерігав і за її рухами, як раз у раз відкидала вбік пасма довгого волосся, яке спадало на її обличчя. Йому сподобався її безсоромний носик, рожеві щоки і малинові губи, ніби-то захищені за пасмами довгого волосся, яке лилось водоспадом до самих пліч. Погляд її зелених очей рухався ритмічно, слідкуючи за картинами, що пробігали одна за іншою по той бік вікна... Чемодан, який впав з полиці, став причиною їхньої розмови і знайомства. Мінодор вже майже заснув, а Міора не відривала погляду від забрудненого сажею та димом локомотиву вікна, коли великий і важкий її чемодан впав прямо йому на коліна.

– Ой, вибачаюсь! – аж скрикнула Міора. – Виходить, я не поклала його як слід.

– Нічого, – пробурмотів нешироко Мінодор, заприпитивши дірку, яку зробив гострий край чемодану на його штанах.

Піднялись обоє одночасно і стукнулись головами. Мінодор поклав чемодан у сітку для багажів.

– Мені дуже прикро, що таке трапилось, – промовила вона, дивлячись на його продірявлені штани.

– Нічого, але щоб більше такого не трапилось! – погрозив їй у жарт Мінодор, після чого додав: – Дірка відмиється капустяним розсолем.

Після довгої мовчанки, під час якої Міора занурилась поглядом у книжку, а він у вікно, поїзд загальмував, і книжка з її рук опинилася на підлозі.

– О-о-о, ви насолоджуєтесь російською літературою! Шолохов «Тихий Дон»! – здивувався Ришнов'яну, піднімаючи книжку. – Надзвичайний твір.

– Так, чудовий роман, – погодилась Міора...

Зійшли на перон переповнений візками, що чекали на товари, привезені поїздом. Мінодор допоміг їй віднести до зупинки таксі обидва чемодани.

– Що у ваших чемоданах, млинові камені? – здивувався.

– Щось подібне до них! – посміхнулася Міора, показавши щілинку між зубами. – Вам треба до кравця – зашити штани.

Більше не встигли сказати нічого одне одному, бо таксист – гарний чоловік із блискучою усмішкою імплантованих зубів, завів двигун, і автомобіль рвонув з місця.

– Ходімо, пані, в мене немає часу, на мене чекають й інші пасажери, не можу чекати за кожним, хто має охоту теревенити.

Міора спочатку хотіла гостро відповісти таксистові, але передумала. Їй пригадався чоловік з поїзда: кістлявий, сухорлявий, середнього зросту, з високим чолом, сірими меланхолійними очима, з тонкими пальцями рук, з коротким волоссям каштаново-рудого кольору, з гарними рисами. Чомусь їй здавалось, що він сільський вчитель. Це, мабуть, і тому, що він обізнаний з творами Шолохова, а це їй здивувало. Вона працювала викладачем румунської мови та літератури, і тому читає все, що попаде під руку. Далі посміхнулася, пригадавши його погляд, коли побачив свої продірявлені штани! Навіть посміхнулася: «Ха-ха! Якщо в нього є дружина, то, певна річ, питатиметься звідки придбав таку дірку вище коліна?!»

Він зістався з простягнутою до неї рукою, але таксист не дозволив їм навіть попрощатися, як тому слід. Згадав, немов на фотокарточці, її палаючі щоки, захищені за пасмами довгого чорного волосся. Глянув услід таксі, і рушив повільно шукати ательє.

Через тиждень Міорі приснився Мінодор. Ніби-то знаходилися в якомусь магазині, у відділі одягу, де він приміряв піджак. Знаходились одне біля одного.

(Продовження на 38 с.)

Із сучасної румунської прози • Iz сучасної румунської прози

ШЛЯХ МАВОК

(Продовження з 37 с.)

Мужчина запитав її: «Якої ви думки, пасує мені цей піджак?» Вона впевненим рухом поправила комір піджака і кивнула на знак згоди. Прокинулась, питаючись, чому їй приснився такий сон? «Пусті вигадки ночі! Ліпше купував би собі штани...» – розсміялась.

Але несподівано сон здійснився таки другого дня, коли Міора увійшла в один з магазинів і побачила його, розмовляючи з продавцем відділу одягу, якому він щось пояснював за допомогою рук. Якийсь дивний, незрозумілий поштовх направив її до нього. Наблизившись, запитала жартівливим тоном, немов зналися відколи світ:

– Пан купує штани?

Здивований, глянув на неї, пробуючи віднайти її образ в альбомі знайомих, а коли йому вдалось, відповів саме таким жартівливим тоном:

– Не знайшов жодного кравця, який зміг би полатати штани, порвані літаючими чемоданами, і ось, задумав обновились.

Далі звернувся впевненим тоном до продавця:

– Відклади їх. Повернусь пізніше!

І знову до неї:

– Радий бачити вас, пані! Як ваші справи?

– Панно, – навмисно, поправила його. – Мої справи хороші – пробую купити більший чемодан, – продовжувала жартувати.

– Мабуть, з ще гострішими краями, щоб шматувати людям одяг! – додав він.

– Хочу вибачитись перед вами за неприємність, в яку ви потрапили через мене і подякувати за те, що ви допомогли мені з чемоданами. Тоді, на вокзалі не вспіла, бо отой нахаба-таксист спішив і...

– Якщо ми зустрілись знову, – перервав її, – щоб не заважати покупцям, я запрошую вас вибачитись переді мною за чашечкою кави.

Суміш вівса, гороху та кави, яку їм подали в першому кафе, куди зайшли, не задовольнила їх, тоді Мінодор запросив її до ресторану, де змогли покуштувати справжньої кави.

– Ці підробляють все! Ми дійшли харчуватися штучними продуктами і пити соки бозна з чого, тільки не з фруктів! А ще сміють ставити на них напис «bio»!

– Від таких комбінацій можна отруїтись, – погодилася Міора. – А ви ким працюєте? Екологом?..

– Приблизно. Агрономом!

– Ха-ха-ха! Це значить, що...

– Це значить, що ми агрономи обсипаємо овочі, аж поки не накриваємо їх, добривом, виготовленим з метану. Вгадав вашу думку. Воно правда, але ми використовуємо добриво за певними рахунками, не як деякі з виробників, які обсипають відрами штучним добривом, вирощують помідори, наче головки капусти, але вони страшно токсичні...

– Ось як, а ми купуємо їх, думаючи, що вони свіжі й чисті, – відповіла незадоволено Міора.

– До дідька! Вони токсичні, як отрута для мишей! – переборщив Мінодор. – А ви ким працюєте?

– Викладаю румунську мову в одному з площестських ліцеїв. А у вільний час куховарю і читаю книжки.

– Ви зла? Ставите учням трійки і четвірки, залишаєте їх на другий рік у тому самому класі?

– Хтозна, вгадайте.

– Я б хотів бути вашим учнем.

– Щоб приносити мені екологічний салат, аби не залишитись два роки в тому самому класі! – розсміялась Міора.

– Ні, щоб запросити вас на вечерю, як це роблю я зараз!

– Здається, ви пропонуєте мені побачення!

– Певна річ, якщо ви або ваш чоловік не проти...

– Я неодружена.

– Тим паче!

– А ваша дружина не проти таких запрошень на вечерю?

– Мабуть, була б не проти, якщо б вона в мене була, але поки що я вільний, як небесний птах.

– Чи не здається вам, що ви зайшли надто далеко? – глипнула на нього скося Міора.

– Сам не знаю, що відповісти вам, але коли бачу ваші щокі, мов персики, відчуваю, як щось ворухиться в моїх грудях!

– О-о-о!

Через місяць на березі річки Сабар у величезному наметі, прикрашеному гірляндами та різнокольоровими стрічками відгуляли весілля, танцюючи під мелодії, яких грали смагляві музики.

(Далі буде)

З румунської переклав
Михайло Гафія ТРАЙСТА

Віргілій РИЦЬКО

Народно-християнські свята українців Добруджі

Свята неділя – Трійця

У п'ятдесятний день після Пасхи (Великодня) – день Святої Трійці. Празник Трійці та весь сьомий тиждень після Пасхи в народі називається «русальним» і відзначається багатьма віруваннями і традиціями.

Трійцю називають і «зеленим празником». Люди завітчують свої житла зеленню і встеляють пахучими травами, дівчата звивають вінки.

Зелений тиждень починається в четвер. В цей день дівчата йшли на поле чи в ліс і там звивали вінки з конвалій, незабудок, васильку, чепчику (чебрецю), вплітаючи в них і полин.

У центрі майже всіх обрядів була зелень. Хати і вулиці прикрашали зеленим гіллям і квітами.

За християнським обрядом, Троїцька субота – день покійних. Згідно з традицією, люди вважають, що в цей день покійних заведено в царство Святої суботи.

Кожний ще живим піклувався своєю душею, давав за поману зі всього того, що мав, з того, що може дати, промовляючи: «На цім світі ця річ хай буде твоя, а на тім світі – моя!» А той, кому дають, хай відповідає: «Бог да простить» або «Хай Бог прийме!»

У суботу ранком, напередодні Святої Трійці, до схід сонця, дівчата й молодіці йдуть у поле або в ліс рвати запашне зілля. Ввечері цього ж дня квітчають знадвору свої хати зеленими гілками липи та ясеня. У хаті за іконами кладуть васильок, а під ними за-свічують лампадку. Долівку встеляють полином, чепчиком (дику щербушкою), горіховим листям – воно і гарно пахне, і краси добавляє. Зеленню прикрашають стовпи воріт.

Звичай внесення зелені в слободу до хати пов'язаний з накликанням багатства і врожаю, як про це йде мова у приказці: «Ой клади, дитино, чепчику – не буде комах». За народною уявою, вінок з живих квітів – це оборона від злої напасти.

Щоб бути обережним від крадіжки та згуби цілий рік, то добре роздати за поману з першої плачинди (plăcintă), спеченої для Святої Неділі. Спечену першу плачинду слід розламати на три шматки і роздати бідним. Другу печуть для сім'ї.

У день Святої Неділі й слідуючі три дні не добре рвати жодної рослини, бур'яну, чи будь-яке листя з лісу, бо «град поб'є засіви».

У цю неділю селяни варять просто неба різноманітні страви і взаємно частуються. Господині поливають молоком шлях чи стежку, якою їхні корови ходять до водопою або в поле на випас. На межах полів господарі кладуть для русалок по шматку хліба.

Весною, коли луки вкриваються травами, верби розпустяться і зазеленіють поля, «з води на берег виходять русалки».

За народною уявою, русалки – це дівчата або молоді жінки, які під час купання втопилися. Місяць і зорі викликають русалок з води. Русалки сідають на березі, розчісують своє довге волосся або беруться за руки і водять дивовижні, з таємним шепотом, хороводи. Деколи вилазять на дерева й гойдаються на гіллі, як на гойдалці, і співають. Пісні русалок небезпечні: хто почує їх, то, як зачарований, підійде близько до них, а русалки заманять його до себе, візьмуть у своє коло, будуть бавитися з ним, а потім залоскотуть і затягнуть його у річку на дно.

У русалчин тиждень не слід кидати лушпиння з яєць, бо як воно потрапить на воду, то коло нього плаватимуть русалки й робитимуть людям шкоду. Цього ж тижня у четвер ніхто не повинен працювати, щоб не розгнівати русалок, щоб вони не нашкодили домашній худобі, птиці й усьому господарству. В зелений тиждень ніхто не відважується купатися в річці чи озері. Починаючи з четверга, дівчата не йдуть у поле по одній і не купаються в річках – «щоб русалки не залоскотали». Вони носять при собі полин і любисток, бо цього зілля русалки бояться.

А ще існує таке повір'я, що русалки – це гидкі баби, озброєні різними гострими предметами, які карають всіх тих, які працюють на Трійцю.

Згідно з іншою легендою, русалки – це три царські дівчини. Вони повні ненависті до християнства.

Русалки святкуються після Трійці, в понеділок, вівторок і середу.

Трійцю празнують, нічого не роблять, бо працювати може бути небезпечно. Кого русалки застануть працюючи, заберуть. Це значить, що він осліпне, покалічиться або оніміє.

Після Святої Неділі всім дозволено спати на призьбі чи будь-де надворі.

Після Трійці можна збирати різні рослини для лікування, бо до Трійці вони були пощупані русалками.

* * *

Гойдай мене, червню,
в ласкавих печерах трави,
у лапах вишень,
в бузиновім чаднім передгроззі.
Великий цей світ,
тільки ж нікуди дітись небозі,
якої той світ
по усьому таки не вловив.
Не вбився їй кіллям
дрімучим у храм голови,
не в'ївся якоюсь
злидотою їй поміж ребер.
Гойдай мене, червню,
цвяшкуй солов'ями до себе
в зелених печерах,
зелених ніванах трави.

Галина ПАЛАМАРЧУК